

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Katedra teologické etiky a spirituální teologie

Spirituální teologie

Miloslav Brhel

TEOLOGIE A SPIRITUALITA KNĚŽSKÉHO CELIBÁTU

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. Pavel Vojtěch Kohut

PRAHA 2007

Děkuji vedoucímu diplomové práce ThLic. Pavlu Vojtěchu Kohutovi za cenné připomínky při vedení této práce.

Chtěl bych poděkovat také všem, kteří mi svou radou pomohli při přípravě diplomové práce, zvláště Pavlu Frývaldskému.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a v seznamu literatury a pramenů uvedl veškeré informační zdroje, které jsem použil.

V Praze dne 3. května 2007

Miloslav Brhel

Obsah

Obsah	3
ÚVOD	5
1. Celibát v Písmu	7
1.1 Celibát ve Starém zákoně	7
1.2 Celibát v Novém zákoně	9
1.2.1 Ježíšův celibát	10
1.2.2 Celibát pro Boží království (Mt 19,10-12)	10
1.2.3 Spor o vzkříšení (Mk 12,18-27, par.)	12
1.2.4 Opuštění všeho (Lk 18,28-30, par.)	13
1.2.5 Doprovázení ženou (1 Kor 9,5)	14
1.2.6 Pavlův pohled (1 Kor 7,29-34)	15
1.2.7 Muž jedné ženy (1 Tim 3,2.12; Tit 1,6)	17
2. Dějiny kněžského celibátu	20
2.1 Západní tradice	20
2.1.1 Nejstarší písemné záznamy	20
2.1.2 Církevní otcové	23
2.1.3 Vývoj od pátého století	24
2.1.4 Druhý vatikánský koncil	26
2.1.5 Období po Druhém vatikánském koncilu	27
2.2 Východní tradice	29
2.2.1 Patrističtí otcové	29
2.2.2 Koncily	30
3. Teologická podstata kněžského celibátu	33
3.1 Důležitost teologické reflexe	33
3.2 Christologický význam	36
3.2.1 Připodobnění se Kristu	36
3.2.2 Vztah ke Kristu	38
3.2.3 Naděje vložená do Pána	40
3.2.4 Jednota konání a bytí	42
3.3 Ekleziologický význam	44
3.3.1 Ježíš - Ženich církve	45
3.3.2 Snoubenecká oběť	46
3.3.3 Eucharistie a princip pšeničného zrna	47

3.3.4	Snoubenecký vztah kněze k církvi	48
3.3.5	Otcovství a plodnost	49
3.3.6	Dar církvi	51
3.4	Eschatologický význam.....	53
3.4.1	Dychtění po nebeském království	54
3.4.2	Svědectví světu	55
3.4.3	Celibát a manželství	57
3.4.4	Eschatologický charakter kněžství	58
3.5	Formulace podstaty kněžského celibátu.....	58
4.	Spiritualita kněžského celibátu.....	61
4.1	Christologický význam.....	61
4.1.1	Vztah ke Kristu	61
4.1.2	Modlitba	63
4.1.3	Naděje vložená do Pána	65
4.1.4	Jednota konání a bytí	66
4.1.5	Askeze	67
4.2	Ekleziologický význam.....	68
4.2.1	Snoubenecký vztah kněze k církvi	69
4.2.2	Otcovství a plodnost	70
4.2.3	Dar církvi	71
4.2.4	Kněžské bratrství	73
4.2.5	Úloha věřících	74
4.3	Eschatologický význam.....	75
4.3.1	Svědectví světu	75
4.3.2	Celibát a manželství	76
	ZÁVĚR.....	78
	Přehled použitých zkratk	81
	Seznam literatury.....	82
	Anglická anotace.....	90

ÚVOD

Při výběru tématu diplomové práce jsem chtěl upřednostnit to, co je nějakým způsobem spojeno s kněžskou službou, na kterou se připravuji.

K většímu zájmu o téma celibátu mě přivedlo moderování skupinky o celibátu na víkendových obnovách v semináři pro mladé muže hledající povolání. Přestože jsem se k této skupince dostal náhodou, když jsem zastoupil spolubratra, který ji zrovna nemohl vést, pokračoval jsem v moderování téže skupinky také na dalších obnovách. Díky tomu jsem se o celibát zajímal stále více. Když jsem později přemýšlel nad diplomovou prací, rozhodl jsem se právě pro toto téma, do kterého jsem chtěl ještě hlouběji proniknout.

Cílem této práce není odpovědět na otázku, o které se dnes často diskutuje - zda zrušit nebo nezrušit kněžský celibát. Není naším záměrem dokazovat ani jedno, ani druhé. Spíše zde půjde o snahu pochopit, co vede církev k tomu, že také dnes trvá na požadavku kněžského celibátu.

Těžiště práce tedy bude ležet ve vystihnutí teologické podstaty kněžského celibátu, což se následně pokusíme aplikovat na praktický život celibátníků. Vycházet budeme z koncilních a pokoncilních dokumentů magisteria a z různých příspěvků v oblasti teologie celibátu v současné reflexi.

V první části pojednáme o biblických základech celibátu, o postoji Starého a Nového zákona k celibátu a krátce okomentujeme jednotlivé úryvky, o které se opírají dokumenty magisteria, když hovoří o kněžském celibátu.

Ve druhé části předložíme malou historickou sondu mapující dějiny celibátu, abychom poznali, na jaké tradici staví současné dokumenty magisteria. Půjde pouze o stručný přehled vývoje praxe kněžského celibátu, zejména v západní tradici.

Na teologické základy kněžského celibátu se zaměříme v ústřední třetí části, ve které představíme základní

teologickou argumentaci a následně se pokusíme o vlastní formulaci teologického základu kněžského celibátu. Rozdělení této části převezmeme z encykliky Pavla VI. *Sacerdotalis caelibatus*, ve které jsou uvedeny tři významy kněžského celibátu - christologický, ekleziologický a eschatologický.

Poslední část není systematickým a vyčerpávajícím pojednáním o spiritualitě kněžského celibátu. Z předchozí teologické reflexe vyvodíme pouze některé praktické důsledky pro život kněží.

1. Celibát v Písmu

V této kapitole se zaměříme na biblický základ celibátu. Ukážeme, jak se celibát chápal ve starozákonní době, čímž se nám vyjasní prostředí, do kterého vstupuje Ježíš. Poté okomentujeme jednotlivé novozákonní úryvky, na které se odvolávají církevní dokumenty, když mluví o kněžském celibátu.

1.1 Celibát ve Starém zákoně

V Božím plánu byl člověk stvořen jako muž a žena, kteří společně vytvářejí Boží obraz. Bůh sám je vyzývá: „Plodte a množte se!“ (Gn 1,28; 9,1.7).¹ Vrcholem požehnání se stává rozsáhlá rodina (srov. např. 2 Sam 7,11-16.29; 1 Král 2,24; 11,38). Pouze požehnaná žena rodí děti. Izraelské ženy jsou ochotné vynaložit všechno na to, aby měly co možná největší plodivou schopnost (srov. Gn 30,14-15; 1 Sam 1,11).² Situaci u mužů docela výstižně komentuje rabín Eleazar: „Muž, který nemá svou ženu, ani není muž.“³

Pro Hebreje je celibát tak nemyslitelný, že ani nemají výraz pro jeho vyjádření.⁴ Panenství je stavěno na úroveň neplodnosti, a proto se pokládá za pokoření a hanbu (srov. např. Gn 30,23; 1 Sam 1,11), za důvod k pohrdání (srov. např. Gn 16,4; 30,1-2). Narozdíl od ostatních náboženství antického světa byla v Izraeli kastrace úplně zakázána, kleštěnci byli vyloučeni ze společenství Izraele (srov. Dt 23,2-4).⁵ Jediným

¹ Srov. BIANCHI E.: Celibát a panenství, in: FIORES Stefano de, GOFFI Tullo (edd.), Slovník spirituality, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 79.

² Srov. Požehnání, in: NOVOTNÝ Adolf: Biblický slovník, druhé přepracované vydání, Praha: Kalich, 1956, 710.

³ Talmud Babyl. Jahamot 63 a, in: CANTALAMESSA Raniero: Panenství, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství (dále jen: KN), 1993, 10.

⁴ Srov. BIANCHI: cit. heslo, 80.

⁵ V některých orientálních (zejména maloasijských) kultech se kněží zasvěcovali božstvu i tělesně (operací se nechali zbavit plodící

kladem celibátu bylo panenství ženy, která se chtěla provdat. Pokud přišla o své panenství ještě před manželstvím, byla to ošklivost, za kterou se muselo zaplatit.⁶

Kněží mohli být ženatí, ale museli dodržovat přísné zákony. Nesměli se oženit s nevěstkou, zapuzenou ženou či vdovou, ale pouze s pannou (srov. Lv 21,7.13-15). V době, kdy vykonávali chrámovou službu, nesměli mít pohlavní styk, protože ten byl sám o sobě překážkou pro bohoslužbu (srov. Ex 19,15; 1 Sam 21,5-6).⁷ Tyto příkazy vycházejí spíše ze starostí o rituální čistotu než z úcty k panenství.⁸ „Pohlavní styk neznečistoval ve smyslu mravním, nýbrž kulticky. V Izraeli byla zdrženlivost přísně požadována před jakýmkoli dotykem něčeho posvěceného. Bylo to dáno obavou, aby se do bohoslužeb nevloudilo nic z praktik pohanských kultů plodnosti. Zdrženlivost byla požadována například i od bojovníků při účasti na Hospodinových bojích (srov. 2 Sam 11).“⁹

Mezi nám známými vůdci Izraele není nikdo, kdo by hlásal (ať už slovy nebo chováním) zdrženlivost. Pouze Jeremiáš musel na příkaz Boha zachovávat celibát (srov. Jer 16,2).¹⁰ „Jeremiáš se podvoloval tomuto nařízení se zaťatými zuby (srov. např. Jer 15,17-18). Jeho životní stav měl být symbolickým znamením blížící se zkázy (srov. Jer 16,3-4). Prorok tak nebude muset oplakávat své blízké v okamžiku, kdy

schopnosti), aby se tak co nejvíce podobali božstvu a mohli s ním vstoupit do mystického spojení. Vykleštěný kněz byl pak vyřazen z oblasti tohoto světa a stával se člověkem novým, oddaným pouze božstvu. Srov. Panic, in: NOVOTNÝ: op. cit., 591.

⁶ Srov. POTTERIE Ignace de la: Panictví, in: LÉON-DUFOUR Xavier (a kol.), Slovník biblické teologie, Řím: Velehrad - Křesťanská akademie, 1991, 313; BIANCHI: cit. heslo, 80.

⁷ Srov. LÉON-DUFOUR: Sexualita, in: LÉON-DUFOUR: op. cit., 424.

⁸ POTTERIE: cit. heslo, 313.

⁹ STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE: Výklad ke Starému zákonu II., Kostelní Vydří: KN, 1996, 216.

¹⁰ Srov. Teologie těla. Katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu, Praha: Paulínky, 2005, 342.

mrtvých bude tolik, že je nikdo nebude ani počítat (srov. Jer 16,5-7).“¹¹

V poexilní době dochází k určitému zmírnění absolutní převahy manželství nad celibátem.¹² Příkladem může být připuštění eunuchů (a cizinců) k bohoslužbě (srov. Iz 56,3-6).¹³

Z mimobiblických pramenů také víme, že v době mezi Starým a Novým zákonem dodržovali celibát někteří členové sekty Essénů. Byl pro ně výrazem neustálé připravenosti k boji ve svaté válce »mezi syny světla a syny temnot«, která trvala stále.¹⁴ Další výjimkou byl rabín Simeon ben Azzai, který žil v prvním století našeho letopočtu. Vzepřel se obecné mentalitě a odmítl se oženit. Jeho odůvodnění znělo: „Má duše je zamilovaná do Tóry. Jiní se postarají, aby svět nevymřel!“¹⁵

1.2 Celibát v Novém zákoně

Ve Starém zákoně bylo tedy jednoznačně preferováno manželství. Proti celibátu stály nejen důvody přirozenosti, ale i kulturní a náboženské.¹⁶ Na pozadí této židovské tradice nám může být jasnější, jak těžké muselo být pro Ježíšovy současníky pochopit jeho život v celibátu. Než se zaměříme na jednotlivé biblické úryvky, krátce se zastavíme u důvodů Ježíšova bezmanželství.

¹¹ POSPÍŠIL Ctirad Václav: Čistota srdce Ježíše z Nazareta, in: Salve 3 (2004) 25.

¹² Srov. BIANCHI: cit. heslo, 80.

¹³ Srov. Panic, NOVOTNÝ: op. cit., 591.

¹⁴ Srov. Teologie těla, 342-343, pozn. 2.

¹⁵ Genesis Rabbah, 34, 14a, in: CANTALAMESSA: op. cit., 23.

¹⁶ Srov. Teologie těla, 342.

1.2.1 Ježíšův celibát

Ježíš, stejně jako například Jan Křtitel, žil v celibátu. Na rozdíl od něj¹⁷ však nevedl poustevnický život.¹⁸ Oproti Jeremiášovi svůj celibát prožíval pokojně a vyrovnaně, ne jako břemeno. Ani nebyl člověkem s vyhaslými či vykořeněnými city, což bylo ideálem u některých asketů z pohanského světa.¹⁹ G. Lohfink říká, že Ježíš se pro celibát nerozhodl „z pohodlnosti, ani z pohrdání pohlavností nebo ze strachu před ženami, ale protože byl do největší hloubky fascinován a naplněn královstvím Božím“.²⁰

Ctirad Václav Pospíšil ukazuje vlastní christologický důvod Ježíšova bezmanželství, když říká, že toto Ježíšovo rozhodnutí bylo především věrností vlastní totožnosti vtěleného Syna,²¹ protože jeho vlastní identita je být Synem neustále obráceným směrem k Otci (srov. Jan 1,18 řec.). To ale neznamená rezignaci na vztah k lidem, ale naopak „dispozici k totálnímu bytí ve vztahu k Otci i k bratřím a sestram“.²²

1.2.2 Celibát pro Boží království (Mt 19,10-12)

Než Ježíš začne v 19. kapitole Matoušova evangelia mluvit o celibátu, odpovídá farizeům na jejich otázku o (ne)rozlučitelnosti manželství. Odvolává se na stvoření člověka a zdůrazňuje nerozdělitelnost manželství. Poté

¹⁷ Janovo „bezmanželství se odehrávalo ve znamení asketismu a umrtvování vlastního těla, což vše mělo sloužit jako výzva ke kajícínosti a k přípravě na nadcházející den Páně.“ POSPÍŠIL: Čistota..., 26-27.

¹⁸ Srov. např. účast na svatbě v Káně (srov. J 2,1-10), postoj k postům (srov. např. Mk 2,18-20).

¹⁹ Srov. POSPÍŠIL: Čistota..., 26.

²⁰ LOHFINK G[...]: Zwölf Thesen zum Zölibat, cit. in: GRESHAKE Gisbert: Priester sein in dieser Zeit, Regensburg: Echter Verlag, 2005, 295.

²¹ A. Amato k tomu poznamenává, že Ježíšův celibát není výsledkem jeho vlastní volby, ale vpravdě ontologickou záležitostí. Srov. POSPÍŠIL: Čistota..., 29, pozn. 4.

²² POSPÍŠIL, Čistota..., 28.

následují tři vlastní Matoušovy verše (vv. 10-12), které se nenacházejí u ostatních synoptiků.

Učedníkům se zdá být nerozlučitelné manželství příliš náročné. Ježíš ale nepřistupuje na jejich rovinu myšlení, neříká jim, že je lepší se neženit ze strachu před požadovanou věrností.²³ Bere však tuto situaci jako dobrou příležitost promluvit k nim o správné motivaci pro celibát.

Je možné, že Ježíš byl pro svůj celibát napadán a označován jako »eunuch«. Možná právě proto Ježíš neužívá prostého slova »agamos« (»neženatý«), které se objevuje v pavlovských listech, ale silnějšího výrazu »eunuch«. Je ovšem také možné, že tímto slovem chce Ježíš zdůraznit nemožnost oženit se, tedy ustanovení celibátu jako trvalého stavu, jako definitivní volbu.²⁴

Ježíš rozlišuje tři skupiny eunuchů. První dvě je potřeba chápat doslovně - ti, kteří se narodili jako impotentní a ti, které takovými udělali lidé (např. ti, kteří se nechali vykastrovat kvůli vysokým funkcím na královských dvorech²⁵). Do poslední skupiny pak patří ti, kteří se sami dobrovolně učinili eunuchy kvůli nebeskému království. Tuto výpověď je nutné brát metaforicky, ne doslovně jako předešlé dvě.²⁶ Kastrace byla totiž v židovství zakázána a „navíc nemáme ani jediné svědectví, že by se lidé v Ježíšově době sami vyklestili pod dojmem Ježíšova kázání o Božím království“.²⁷

V těchto verších, které přestavují biblický základ celibátu,²⁸ Ježíš ukazuje celibát v jiném postavení, než jaké měl doposud. Celibát už není něčím méněcenným, ale stává se

²³ Srov. LIMBECK Meinrad, Evangelium sv. Matouše (= Malý Stuttgartský komentář), Kostelní Vydří: KN, 1996, 208.

²⁴ Srov. BIANCHI: cit. heslo, 82.

²⁵ Srov. např. etiopský eunuch (Sk 8,27).

²⁶ Srov. HAGNER Donald A.: Matthew 14-28 (= Word Biblical Commentary) sv. 33B, Nashville: Thomas Nelson Publishers, 1995, 550.

²⁷ LIMBECK: Evangelium sv. Matouše, 209.

²⁸ Srov. BIANCHI: cit. heslo, 82.

druhou životní možností vedle manželství.²⁹ A jedinou správnou motivací pro tento způsob života je »kvůli nebeskému království«. ³⁰ Jen díky přicházejícímu Božimu království je možné žít v celibátu, tak jako je možné zůstat věrný jedné manželce.³¹

Výraz *Boží království* primárně neoznačuje místo nebo oblast Božího království, ale spíše skutečnost, že Bůh je králem.³² Ježíš přináší radostnou zvěst o Božím království. Díky Ježíšově přítomnosti je Boží království mezi námi (srov. např. Lk 17,20-21), ale zároveň ještě není plně realizováno, představuje tedy eschatologickou realitu (srov. např. Mt 6,10; 16,28). Ježíšovy skutky jsou znamením přicházejícího Božího království. Kdo se pohoršuje nad Ježíšovými činy, nepřijímá Boží království. Kdo nepřijímá Ježíše, nepřijímá jeho zvěst, a tak ani Boží království. Ježíš tedy ztotožňuje Boží království s vlastní osobou. Proto se po Velikonocích přechází od hlásání Božího království k hlásání Ježíše jako Pána.³³

Když se vrátíme k našemu úryvku z Mt 19, formulaci »pro nebeské království« můžeme chápat jako rovnocennou s povelikonočným výrazem »pro Pána«. ³⁴

1.2.3 Spor o vzkříšení (Mk 12,18-27, par.)

V této perikopě se snaží skupina saduceů zahnat Ježíše do úzkých. Saduceové uvádějí extrémní případ, ve kterém

²⁹ „Tak se rodí ve světě druhý životní stav. (...) Před Ježíšem skutečně neexistoval životní stav srovnatelný s tím, který on ustanovil, alespoň pokud jde o jeho pohnutky, když už ne o fakta.“ CANTALAMESSA: op. cit., 11.

³⁰ Srov. tamtéž 11.

³¹ Srov. BIANCHI: cit. heslo, 82.

³² Srov. ROUX H.: *Království*, in: ALLMEN Jean-Jaques von (a kol.): *Biblický slovník*, Praha: Kalich, 1991, 118.

³³ Srov. POSPÍŠIL Ctirad Václav, *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, druhé, upravené a rozšířené vydání, Praha: Krystal OP, 2002, 95.

³⁴ Srov. např. 1 Kor 7,32-35, kde všechny důvody pro celibát jsou vyjádřeny slovy „pro Pána“. Srov. např. CANTALAMESSA: op. cit., 20-21; *Teologie těla*, 364-365.

chtějí ukázat nesmyslnost víry ve vzkříšení a její neslučitelnost s Pentateuchem, přesněji se zákonem o levirátním manželství (srov. Dt 25,5-10).³⁵ Opírají se o domněnku, že po smrti by trvaly tytéž vztahy mezi lidmi, jaké byly před smrtí.³⁶

Ježíš jim však říká, že vzkříšený život bude radikálně odlišný od přítomného života, lidé už se „nebudou ani ženit ani vdávat, ale budou jako andělé v nebi“ (Mt 22,30).³⁷ Uzavírání sňatků je tedy spjato se současným světem, který sám pomíjí (srov. 1 Kor 7,31).³⁸ Určitě tím Ježíš nemyslí, že by manželství jako pozemská záležitost byla bez významu pro věčný život. Spíše opravuje naivní představu, která předpokládá pouhé prodloužení a opakování pozemských zkušeností.³⁹

Formulaci »jako andělé v nebi« nesmíme zevšeobecňovat a udělat si na základě této výpovědi obraz o nebi. Jediný aspekt, ve kterém budeme podle textu podobni andělům je, že se v nebi nebudeme ženit ani vdávat.⁴⁰

1.2.4 Opuštění všeho (Lk 18,28-30, par.)

Zpráva, že učedníci zanechali všeho, aby následovali Ježíše, se nachází už při povolání prvních učedníků (srov. Lk 5,11.28). Text, ve kterém Ježíš slibuje učedníkům odměnu za to, že kvůli němu opustili vše, najdeme u všech synoptiků. Lukáš narozdíl od Matouše a Marka doplňuje ve výčtu toho, co učedníci opustili, také »manželku« (srov. také Lk 14,20.26).

³⁵ Srov. HARRINGTON Daniel J. (ed.): Evangelium podle Matouše (= Sacra pagina), Kostelní Vydří: KN, 2003, 340-341.

³⁶ Srov. DONAHUE John R., HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Marka (= Sacra pagina), Kostelní Vydří: KN, 2005, 355.

³⁷ Srov. JOHNSON Luke T.: Evangelium podle Lukáše, (= Sacra pagina), Kostelní Vydří: KN, 2005, 334.

³⁸ Srov. POTTERIE: cit. heslo, 314.

³⁹ Srov. MÜLLER Paul-Gerhard: Evangelium sv. Lukáše (= Malý Stuttgartský komentář), Kostelní Vydří: KN, 1998, 148.

⁴⁰ Srov. HAGNER: op. cit., 641; LIMBECK Meinrad: Evangelium sv. Marka (= Malý Stuttgartský komentář), Kostelní Vydří: KN, 1997, 161.

Důvodem, pro který vše zanechávají, je Boží království (srov. Lk 18,29), sám Ježíš (srov. Mt 19,29), Ježíš a evangelium (srov. Mk 10,29).⁴¹ Tyto důvody mohou „požadovat víc než jen zřeknutí se materiálních věcí. Dokonce i to, co je z lidských věrností nejposvátnější a co nás nejvíce zavazuje, musí ustoupit tomuto požadavku (srov. např. Lk 9,59-62; 14,26)“.⁴²

1.2.5 Doprovázení ženou (1 Kor 9,5)

Opustili učedníci vše (i manželku) natrvalo nebo jenom na určitou dobu? Proti zdrženlivosti apoštolů po zavolání Kristem bývá někdy užíván Pavlův verš: „Nemám právo vodit s sebou věřící ženu, jako to dělají také ostatní apoštolové a bratři Páně i Petr?“ (1 Kor 9,5)⁴³

Christian Cochini ve své knize o apoštolských počátcích kněžského celibátu vydané v roce 1981 říká, že většina exegetů v jeho době se domnívá (zvláště z jazykových důvodů), že jsou v tomto verši míněny věřící ženy, které doprovázeli apoštolové a starali se o jejich hmotné potřeby podobně jako ženy, které doprovázely Ježíše (srov. Lk 8,2-3).⁴⁴ Naproti tomu Giuseppe Barbaglio uvádí ve svém komentáři z roku 1995, že hypotéza o misionářské spolupracovnici nemá dnes skoro žádného podpůrce. Přesto odmítá tvrdit, že by zde byly míněny pouze manželky. To by znamenalo, že všichni apoštolové by museli být ženatí.⁴⁵ Také nakolik se tento verš týká Pavla,

⁴¹ Srov. JOHNSON: op. cit., 296.

⁴² NOLLAND John: Luke 9:21-18,34 (= Word Biblical Commentary) sv. 35B, Nashville: Thomas Nelson Publishers, 1993, 892-893.

⁴³ Srov. STICKLER Alfons Maria: The Case for Clerical Celibacy. Its Historical Development and Theological Foundations, San Francisco: Ignatius Press, 1995, 94.

V dokumentech magisteria pojednávajících o kněžském celibátu po Druhém vatikánském koncilu se tento verš nevyskytuje.

⁴⁴ Srov. COCHINI Christian: The Apostolic Origins of Priestly Celibacy, San Francisco: Ignatius Press, 1990,

⁴⁵ Srov. BARBAGLIO Giuseppe: La prima lettera ai Corinzi, Bologna: EDB, 1995, 428.

není možné mluvit o manželce, protože se v témže listu chlubí tím, že je neženatý (srov. 1 Kor 7,7-8).⁴⁶

Christian Cochini uvádí ve své práci hlavní patristické komentátory tohoto Pavlova verše.⁴⁷ Tertulián († cca 220) vylučuje, že by tento text dokazoval ženatost apoštolů. Poukazuje na předchozí verš tohoto výroku, ve kterém se Pavel ptá, zda nemá právo jíst a pít. Tím Tertulián ukazuje, že zmíněné ženy nejsou popsány jako manželky (i ti bez manželek mají přece právo na jídlo a pití), ale pouze jako ženy, které se o apoštoly staraly. Svatý Jeroným († 419/420) se zaměřuje na řecký text, kde se nenachází pouze slovo »žena«, ale »žena-sestra«.⁴⁸ Z toho (a také z již zmíněného kontextu) vyvozuje, že Pavel nemluvil o manželkách apoštolů, ale o ženách, které apoštolům (podle židovského zvyku) pomáhaly. Klement Alexandrijský († cca 215) odmítá, že by apoštolové se svými ženami žili sexuálním životem.⁴⁹ Pokud s sebou vzali manželku, byla považována za sestru.⁵⁰

1.2.6 Pavlův pohled (1 Kor 7,29-34)

V celé sedmé kapitole mluví Pavel o manželství a celibátu. Při její četbě je nutné si uvědomit, že Pavel zde „nevytváří systematickou a vyčerpávající teologii“,⁵¹ ale

⁴⁶ Srov. CIPRIANI Settimio: *Le lettere di Paolo*, Assisi: Cittadella, 1999, 170.

⁴⁷ Srov. COCHINI: op. cit., 79-81.

⁴⁸ V řeckém textu: »adelfén gynaika«; náš překlad (stejně jako ČEP) překládá »věřící žena«.

⁴⁹ Pouze o Petrovi víme z evangelií, že byl ženatý a to díky zmínce o Šimonově tchýni, kterou Ježíš uzdravil (Mt 8,14-15, par.). Církevní otcové se jednomyslně shodují na tom, že po zavolání Kristem zachovávali apoštolové úplnou zdrženlivost. Srov. COCHINI: op. cit., 82.

⁵⁰ Alfons Maria Stickler ukazuje, že právě slovo »sestra« bylo později užíváno pro manželky kleriků v kontextu sexuální zdrženlivosti. Na koncilu v Geroně (517) bylo rozhodnuto, že ordinovaní služebníci, kteří byli ženatí, nesmějí žít společně se svou ženou jako manželé, protože se pro ně stala „sestrou“. Také druhý koncil v Auvergne (535) se zmiňuje, že kněží a jáhni se stávají bratry vzhledem ke svým ženám. Srov. STICKLER: op. cit., 94-95.

⁵¹ BIANCHI: cit. heslo, 83.

odpovídá na konkrétní dotazy, které mu Korintšané položili v jednom svém dopise (bohužel ztraceném).⁵² My se zde zaměříme pouze na verše 29–34, na které odkazují dokumenty magisteria, když pojednávají o kněžském celibátu.

Ve verších 29–31 Pavel poukazuje na krátkost času a pomíjivost světa. Nehájí však rezignující útěk ze světa (běžný v tehdejší židovské apokalyptice), ani se neztotožňuje se stoickým postojem, který se snaží vyhýbat všem emocím.⁵³ Spíše zde mluví o vnitřní svobodě, která vychází z vědomí pomíjivosti tohoto světa.⁵⁴ Radí Korintšanům, aby ve všem zachovávali určitý odstup a aby nepřipisovali věcem vyšší hodnotu než mají, protože „ani lidská radost ani smutek a ani vztah lásky ke tvému partnerovi není tím posledním, tím nejdůležitějším“.⁵⁵

Všichni (celibátníci i ženatí) se mají snažit každý ve svém stavu žít vztah k Pánu jako odpověď na Boží povolání. Zároveň však v dalších verších 32–34 Pavel ukazuje ženatým, že jsou „nutně v područí starostí typických pro jejich životní stav“.⁵⁶ Musí značnou část života soustředit na potřeby rodiny, zatímco bezženství dává možnost všechen čas věnovat zvláštní službě Bohu⁵⁷ a zcela se soustředit na dílo Páně.⁵⁸ V samotě celibátu je snazší dát Bohu všechno a úplně se mu odevzdat, a tak dospět ke sjednocení s Pánem bez rozdělení.⁵⁹

⁵² Srov. ORTKEMPER Franz-Josef: První list Korintšanům (= Malý Stuttgartský komentář), Kostelní Vydří: KN, 1999, 65.

⁵³ Srov. např. Řím 12,15, kde Pavel říká, že křesťan se má radovat s radujícími, plakat s plačícími.

⁵⁴ Srov. ORTKEMPER: op. cit., 72–73.

⁵⁵ BAUMERT Norbert, GRUBER Margareta: Lásky u sv. Pavla. Muž a žena v těle Kristově, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1994, 18.

⁵⁶ FABRIS Rinaldo: Prima lettera ai Corinzi, Milano: Paoline, 1999, 107.

⁵⁷ Srov. ORR William F., WALTHER James Artur: I Corinthians (= The Anchor Bible) sv. 32, New York: Doubleday, 1976, 221.

⁵⁸ Srov. ORTKEMPER: op. cit., 74.

⁵⁹ Srov. BIANCHI: cit. heslo, 84.

1.2.7 Muž jedné ženy (1 Tim 3,2.12; Tit 1,6)

Slovní obrat „muž jedné ženy“⁶⁰ nacházíme pouze v pastorálních listech a týká se pouze kleriků.⁶¹ Jedná se o jednu z nejobtížnějších formulací v těchto listech a její výklad zůstává nejednoznačný.⁶²

Nejpřirozenější porozumění slovům »jedné ženy« je zákaz polygamie. I když polygamie v židovství existovala, chybí nám o ní důkaz u křesťanů.⁶³ Navíc tato neobvyklá formulace bude mít nejspíše stejný význam jako když je použita vzhledem k vdovám („žena jednoho muže“ 1 Tim 5,9), u nichž polyandrie není také nikde dosvědčena. Další dvě interpretace v sobě také zahrnují zákaz polygamie.

Protože se v řeckém textu klade důraz na slovo »jeden«, je nejjednodušším čtením, že představený církve může být jen jednou ženatý. Podle mnoha svědectví nahlížela společnost i raná církev na celibát po smrti nevěsty jako na chvályhodnou volbu. Ale žádné ze svědectví neprokazuje zákaz druhého manželství na základě formulace »muž jedné ženy«.

Hlavním problémem je však skutečnost, že Pavel jinde druhé manželství dovoluje (srov. 1 Kor 7) nebo dokonce k němu mladší vdovy povzbuzuje (srov. 1 Tim 5,14). Avšak mezi vdovy, které mohou být (po dovršení šedesáti let) zapsány do seznamu vdov, může být přijata pouze „žena jednoho muže“ (1 Tim 5,9). Právě proto se nezdá, že by tato fráze znamenala pouze jedno manželství. Bylo by zvláštní, kdyby Pavel nejdříve vdovy povzbuzoval, aby se znovu vdaly, a později jim bylo zakázáno

⁶⁰ V řeckém textu: „mías gynaikos anér“; náš překlad (stejně jako ČEP) překládá „jen jednou ženatý“.

⁶¹ Srov. 1 Tim 3,2 určeno pro biskupy, 1 Tim 3,12 pro jáhny, Tit 1,6 pro presbytery.

⁶² V této části vycházíme především z komentáře: MOUNCE William D.: Pastoral Epistles (= Word Biblical Commentary) sv. 46, Nashville: Thomas Nelson Publishers, 2000, 170–173, 388.

⁶³ Při odsuzování této interpretace je potřeba dát pozor na argument, že takový samozřejmý požadavek pro všechny křesťany přece nemá smysl výslovně zmiňovat u těch, kteří vedou církevní obec. Tento argument nemá velkou váhu. Také mnoho jiných vlastností, které jsou požadovány od církevních představených, jsou požadovány i od ostatních věřících. Srov. tamtéž 171.

být mezi zapsanými vdovami. Formulace pro mladé vdovy a pro představené obcí je stejná a stejně neobvyklá. Proto se předpokládá, že má pro oba stejný význam, který klade důraz na věrnost.⁶⁴

Tato třetí interpretace míní, že představený musí být věrný své ženě, čímž dává dobrý příklad své obci. Kelly však uvádí, že tento výklad »vymáčkne« z řečtiny víc, než je únosné.⁶⁵ Jiní ale tento výklad obhajují s tím, že tato fráze je neobvyklá, a proto „je nutné to z řečtiny »vymáčknot«, abychom něco pochopili“.⁶⁶

Často se slovní obrat »muž jedné ženy« používá jako námitka proti kněžskému celibátu, zároveň však byl již brzy citován k podpoře celibátu. První oficiální interpretaci formulace »muž jedné ženy« představuje na konci čtvrtého století papež Siricius v listu *Cum in unum*. Pavlovým veršem pravděpodobně někteří klerici ospravedlňovali nadále trvající manželské vztahy. Podle papežovy interpretace však zmíněný slovní obrat neznamena, že klerici mohou po vysvěcení pokračovat ve své touze plodit děti. Spíše se jedná o podmínku zaručující budoucí zdrženlivost.⁶⁷ Později byla tato interpretace mnohokrát používána jako zákaz svěcení těch, kteří se podruhé oženili, v čemž se spatřovala neschopnost žít zdrženlivost požadovanou od kleriků.⁶⁸

Je zajímavé, v jakých významech se zmíněný verš objevuje v dokumentech magisteria od Druhého vatikánského koncilu. Koncilní otcové ho uvedli jako příklad z praxe prvotní církve, že podstata kněžství nevyžaduje dokonalou a trvalou

⁶⁴ Tohoto mínění je také např. WILD Robert A., *The Pastoral Letters*, in: BROWN Raymond E., FITZMYER Joseph A., MURPHY Roland E. (edd.): *The New Jerome Biblical Commentary*, London: Geoffrey Chapman, 2000, 894.

⁶⁵ KELLY J. N. D., cit. in: MOUNCE: op. cit., 172.

⁶⁶ MOUNCE: op. cit., 172.

⁶⁷ Srov. McGOVERN Thomas: *Priestly Celibacy Today*, Princeton: Scepter Publishers, Dublin: Four Courts Press, Chicago: Midwest Theological Forum, 1998, 38; COCHINI: op. cit., 11-12; STICKLER: op. cit., 91.

⁶⁸ Srov. STICKLER: op. cit., 91-93.

zdrženlivost.⁶⁹ Naproti tomu v *Direktáři pro službu a život kněží* je mezi dalšími citáty z Písma zmíněn i tento jako příklad toho, že již od apoštolských dob vybírala církev kandidáty svěcení mezi těmi, kteří žijí v celibátu.⁷⁰ Pavel VI. v encyklice *Sacerdotalis caelibatus* zmiňuje tento verš při vyjmenovávání námitek, které se často objevují proti kněžskému celibátu. Jedna z nich uvádí, že Kristus nepožadoval od Dvanácti celibát a ani apoštolové od prvních přestavených církevních obcí.⁷¹

⁶⁹ Srov. DRUHÝ Vatikánský koncil: Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis* (dále jen: PO; ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: KN, ²2002, čl. 16a.

⁷⁰ Je zde odkázáno na výklady církevních dokumentů od čtvrtého století. Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS: *Direktář pro službu a život kněží* (dále jen: Dir; ze dne 31. ledna 1994), Praha: ČBK, 1995, čl. 59d.

⁷¹ Srov. PAVOL VI.: Encyklika o kněžském celibátu *Sacerdotalis caelibatus* (dále jen: Scae; ze dne 24. června 1967), <http://www.kbs.sk/?cid=1117103107>, (12. 11. 2006), čl. 5; při citacích je též přihlíženo k neoficiálnímu českému překladu: PAVEL VI.: Encyklika o kněžském celibátu *Sacerdotalis caelibatus*, [b.m.; b.n.; b.v.], CKK KTF UK, A 1166.

2. Dějiny kněžského celibátu

V této části se pokusíme stručně zmapovat vývoj praxe kněžského celibátu. Nejdříve se zaměříme na západní tradici, a poté jen v souhrnném přehledu na východní. V každém oddíle naznačíme chápání kněžského celibátu u otců a ve výpovědích magisteria. Jedná se pouze o rámcový přehled, neboť zde není možné zachytit všechny zajímavé a důležité souvislosti, nýbrž jen vyjmenovat několik základních dat.

2.1 Západní tradice

Z metodologického hlediska je nutné si hned na začátku uvědomit, nač upozorňuje Alfons Maria Stickler, že totiž původ každého právního systému spočívá v ústních tradicích, které pozvolna přešly do psané formy. To však ještě neznamena, že by nepsaný zákon „nebyl povinný a jeho zachovávání bylo ponecháno na svobodné vůli jednotlivce“.⁷²

2.1.1 Nejstarší písemné záznamy

Nejstarší písemný doklad celibátního zákona se tradičně datuje na začátek čtvrtého století (kolem roku 306), kdy se konala partikulární synoda španělského kléru v Elvíře.⁷³ Někteří se však domnívají, že slavný kánon 33 pochází až z konce čtvrtého století, kdy byl vložen do jedné sbírky spolu s kánony z Elvíry.⁷⁴ Zmíněný 33. kánon uvádí: „Bylo

⁷² STICKLER: op. cit., 18.

⁷³ Této datace se přidržuje např.: KUBÍN Petr: Počátky prosazování kněžského celibátu v západní a české církvi, in: Teologické texty 4 (2001) 142; CHOLIJ Roman: Priestly celibacy in patristic and in the history of the Church, in: For love alone. Reflections on priestly celibacy, Slough: St. Paul Publications, 1993, 34; COCHINI: op. cit., 158-161; STICKLER: op. cit., 21-23; LÖSER Werner: Celibát, in: BEINERT Wolfgang (a kol.): Slovník katolické dogmatiky, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, 49; též zmiňováno v encyklice o celibátu: SCae 36, pozn. 72 (slovenský překlad).

⁷⁴ S odvoláním na výzkumy M. Meignea, R. Grysona a Legranda srov.: BORRAS A., POTTIER B.: La grâce du diaconat. Questions actuelles autour du

rozhodnuto přikázat biskupům, kněžím a jáhnům neboli všem klerikům, kteří jsou ve službě oltáře, aby se zdržovali svých manželek a neplodili děti. Pokud by někdo tak učinil, ať je z klerického stavu vyloučen.“⁷⁵ Dále kánon 27, jehož autenticita je také pochybná,⁷⁶ zakazoval ženám žít s klerikem, kromě sester a dcer, které se staly zasvěcenými pannami.⁷⁷

Podobný kánon (jako již zmíněný třiatřicátý) se nachází v dokumentech ze synodu v Arles z roku 314, na který svolal Konstantin biskupy svého impéria.⁷⁸

V dopise zvaném *Directa* z roku 385 odpovídá papež Siricius na některé otázky položené španělským biskupem Himeriem z Tarragony. Papež zde reaguje na to, že mnoho kleriků žije v rozporu s tradiční disciplínou se svými manželkami i po svěcení a mají děti, přičemž se odvolávají na levitské kněžství ve Starém zákoně. Papež Siricius říká, že po příchodu Krista, který dovršil starozákonní kněžství, se částečná povinnost zdrženlivosti stala trvalou. Tvrdí, že nevyhlašuje žádná nová nařízení, ale znovu potvrzuje ta, která nikdy neměla být porušena.⁷⁹

O rok později posílá papež Siricius do různých církevních provincií list *Cum in unum*, aby jim oznámil usnesení Římského koncilu, který se konal v témže roce.⁸⁰ V dokumentu se říká, že synoda nevyhlašuje žádná nová nařízení, ale spíše se vypořádává s tím, co je díky lhostejnosti a lenosti některých zanedbáváno. Jedná se zde totiž o „záležitosti, které byly ustanoveny apoštolskou

diaconat latin, Bruxelles: Lessius, 1998, 64; srov. též DENZLER Georg: Dějiny celibátu, Brno: CDK, 2000, 20.

⁷⁵ DENZLER: *Das Papstum und der Amstzölibat I*, cit. in: KUBÍN: op. cit., 142.

⁷⁶ Srov. BORRAS A., POTTIER B.: op. cit., 64.

⁷⁷ Srov. STICKLER: op. cit., 22.

⁷⁸ Také zde jsou problémy s autenticitou některých kánonů. Srov. COCHINI: op. cit., 161-169.

⁷⁹ Srov. McGOVERN: op. cit., 37; COCHINI: op. cit., 9-10.

⁸⁰ Srov. COCHINI: op. cit., 10.

konstitucí a konstitucí Otců, jak je psáno: »Nuže, bratři, stůjte pevně a držte se těch zásad, v kterých jsme vás vyučili, ať už slovem nebo listem« (2 Sol 2,15).⁸¹ Na rozdíl od minulého dopisu zde Siricius a osmdesát biskupů Římské synody použili za biblický základ celibátu kleriků Pavlovy epištoly (srov. 1 Kor 7,5; Tit 1,15; Řím 8,8-9) a navíc vypracovávají exegezi pavlovské formulace »muž jedné ženy«, o které je pojednáno v předchozí části.⁸²

Kánon 2 z koncilu v Kartágu (390)⁸³ obsahuje závaznou deklaraci, která byla později opakována při následných afrických koncilech, a nakonec také vložena do *Codex Canonum Ecclesiae Africanae*, který byl dokončen a vyhlášen v roce 419.⁸⁴ Text uvádí, že o zákonu celibátu se diskutovalo již na minulém koncilu a nyní se znovu opakuje, že biskupové, kněží a jáhni jsou povinni žít zdrženlivě. Poté následuje důležitá věta: „Co apoštolové učili a co se v předchozí době dodržovalo, také my usilujeme ponechat.“⁸⁵ Je zde zdůrazněna konsekrace, služba u oltáře a zprostředkovatelská funkce kleriků. Při komentování tohoto kánonu říká Christian Chochini, že důrazem na konsekraci se chtělo vyjádřit, že právě svěcením se klerici stávají posvěcenými osobami a svým životem v celibátu by měli jasně ukazovat tuto novou ontologickou realitu.⁸⁶

Na těchto příkladech vidíme, že mnoho biskupů, kněží a jáhnů bylo ženatých, ale po svěcení byli povinni dodržovat

⁸¹ PL 13, 1156a, cit. in: COCHINI: op. cit., 12-13.

⁸² Srov. kapitola 1.2.7, 16; srov. též COCHINI: op. cit., 10-12; McGOVERN: op. cit., 38.

⁸³ Kánony tohoto koncilu se stávají nejspolehlivějším historickým argumentem při prosazování celibátu kleriků v 11. století během Gregoriánské reformy. Také po reformaci Pius IV. ve své negativní odpovědi na žádost německých knížat po schválení ženatého kněžstva se v první řadě opíral o kánony z Kartága. Srov. McGOVERN: op. cit., 39.

⁸⁴ Srov. STICKLER: op. cit., 23; McGOVERN: op. cit., 36-37.

⁸⁵ Corpus Christianorum 149, 13, cit. in: COCHINI: op. cit., 5.

⁸⁶ Srov. COCHINI: op. cit., 6; McGOVERN: op. cit., 37.

úplnou zdrženlivost.⁸⁷ Setkáváme se zde tedy s jiným chápáním zákona o celibátu, než jak ho chápeme dnes.⁸⁸ Bylo by ale chybné vidět v těchto zákonech útok na manželství. Fakt, že ke kněžství byli vybíráni také ženatí muži se sexuální zkušeností, ukazuje na úctu církve k manželským hodnotám.⁸⁹

2.1.2 Církevní otcové

Svatý Ambrož († 397), milánský biskup, který se brzy stal jednou z nejdůležitějších postav v západní církvi, požaduje po služebnících oltáře zdrženlivost po svěcení, protože „kněží Nového zákona jsou zavázáni k neustálé modlitbě a svaté službě“.⁹⁰

Je známo, že svatý Jeroným († 419) byl díky osobním zkušenostem velice dobře obeznámen se západní i východní tradicí. Aniž by dělal rozdíly mezi západem a východem, říká ve svém díle *Adversus Jovinianum* (s odvoláním na apoštola Pavla), že kandidát svěcení smí být jen jednou ženatý a mít dobře vychované děti. Ale další už nesmí plodit, protože se má věnovat nepřetržité modlitbě a bohoslužbě. V jiném svém pojednání *Adversus Vigilantium* konstatuje, že požadavek trvalé zdrženlivosti kleriků je praxí Východní církve, Egyptské církve a Apoštolského stolce. Říká, že jsou mezi kleriky přijati pouze ti, kteří byli celibátníky nebo, pokud jsou ženatí, zřeknou se manželského života.⁹¹

Svatý Augustin († 430), který byl přítomný na koncilu v Kartágu, ve svém spise *De coniugiis adulterinis* prohlašuje, že povinnost zachovávat zdrženlivost se vztahuje i na ty

⁸⁷ Papež Lev Veliký (440-461) rozšířil povinnost celibátu také na podjáhny, a to „s odůvodněním, že už patří mezi vyšší služebníky oltáře“. KUBÍN: op. cit., 142.

⁸⁸ V tomto smyslu říká Alfons Maria Stickler, že první závazek celibátu můžeme vidět již v evangeliu, když Petr Ježíšovi říká, že apoštolové vše opustili a šli za ním a Ježíš na to reaguje: „Nikdo není, kdo by opustil dům nebo ženu nebo bratry...“ (Lk 18,29). Srov. STICKLER: op. cit., 12-13.

⁸⁹ Srov. CHOLIJ: op. cit., 42.

⁹⁰ De officiis ministrorum I, 50, cit. in: STICKLER: op. cit., 38.

⁹¹ Srov. STICKLER: op. cit., 38-39; KUBÍN: op. cit., 142.

ženaté muže, kteří byli neočekávaně povoláni mezi vyšší kleriky. Tak se stanou příkladem laikům, kteří nuceni žít odděleně od svých manželek jsou více vystaveni pokušení dopustit se cizoložství.⁹²

2.1.3 Vývoj od pátého století

Na jednu stranu není pochyb, že také v následujících staletích byli kandidáti kněžství vybíráni ze ženatých mužů, což můžeme vidět na záznamech z mnoha koncilů, které opakovaně trvají na povinnosti zdrženlivosti pro kleriky. Na druhou stranu se v církvi postupně více projevovala snaha získávat neženaté kandidáty pro vyšší svěcení.⁹³

Další omezení, které se opakovaně zdůrazňovalo, byl zákaz společného bydlení klerika s manželkou pod jednou střechou, protože zde vždy existovalo podezření z nedodržení zdrženlivosti.⁹⁴

Tzv. *libri poenitentiales* (zpovědní příručky), které věrně odrážejí církevní život a disciplínu v Irsku a Anglii, hájí povinnost zdrženlivosti pro ty kleriky, kteří byli ženatí. Pokud klerici dále pokračovali v manželském životě, byli obžalováni z cizoložství a podle toho také potrestáni. Tyto knihy se díky misionářům rozšířily také do dalších částí Evropy.⁹⁵

Gregoriánská reforma, která začala v polovině 11. století, bojovala proti zlořádům v církvi, především proti „simonii, tj. udělování duchovních úřadů za hmotné výhody, včetně tzv. laické investitury, a nikolaitismu, tj. kněžským manželstvím“.⁹⁶ Na Prvním lateránském koncilu v roce

⁹² Srov. STICKLER: op. cit., 39-40.

⁹³ Srov. STICKLER: op. cit., 41-42; KUBÍN: op. cit., 142-143.

⁹⁴ Srov. STICKLER: op. cit., 42.

⁹⁵ Srov. STICKLER: op. cit., 42; McGOVERN: op. cit., 43; FRANZEN August: Malé církevní dějiny, třetí doplněné a rozšířené vydání, Kostelní Vydří: KN, 2006, 104.

⁹⁶ KUBÍN: op. cit., 143.

1123 bylo mimo jiné zakázáno spolubydlení klerika s ženou.⁹⁷ Důležitým výsledkem reformního hnutí bylo ustanovení Druhého lateránského koncilu z roku 1139. Manželství vyšších kleriků zde bylo prohlášeno nejen za nedovolené, ale přímo za neplatné.⁹⁸ Svěcení se tak stalo překážkou platnosti manželství. Pouze s osobním dispensem bylo možné uzavřít manželství. Při něm však současně církve odňala právo vykonávat kněžskou službu.⁹⁹

Krátce po Druhém lateránském koncilu dokončil Gracián právní spis, tzv. *Graciánův dekret*, který se stal základem tehdejšího kanonického práva a později byl zařazen do sbírky *Corpus iuris canonici*, která byla platná až do roku 1917. V Graciánově dekretu je ustanoven celibát už od podjáhenského svěcení.¹⁰⁰

Přes všechno úsilí byla celibátní kázeň neuspokojivá i ve vrcholném a pozdním středověku. K lepšímu zachování zákona celibátu přispěly reformy Tridentského koncilu v 16. století, především pak zavedení povinné formy pro uzavírání manželství¹⁰¹ a založení seminářů pro přípravu kandidátů kněžství. V praxi se to projevilo tak, že disciplína celibátu od té doby znamenala, že svěcení jsou pouze neženatí muži.¹⁰² Koncilní otcové potvrdili zákaz manželství kleriků, ale „odmítli vyhlásit, že zákon celibátu v Latinské církvi je výhradně církevním ustanovením“.¹⁰³

Katolická církev vždy odolala různým tlakům na uvolnění zákona celibátu.¹⁰⁴ Vlna odporu se zvedla v době

⁹⁷ Srov. CHOLIJ: op. cit., 45.

⁹⁸ Ještě dnes je hojně rozšířen omyl, že kněžský celibát byl zaveden až ve 12. století. Ve skutečnosti však koncil prohlásil za neplatné něco, co bylo zakázané již mnohem dříve. Srov. STICKLER: op. cit., 45.

⁹⁹ Srov. W.R.Z. [KOREC Ján Chryzostom]: *Kristov kňaz. K jeho povolaniu, osobnosti a životu*, [b.m.], Knižnica viery, 1989, 167.

¹⁰⁰ Srov. KUBÍN: op. cit., 143.

¹⁰¹ Srov. LÖSER: cit. heslo, 50.

¹⁰² Srov. CHOLIJ: op. cit., 47.

¹⁰³ STICKLER: op. cit., 52.

¹⁰⁴ Srov. CHOLIJ: op. cit., 47-48.

osvícenství,¹⁰⁵ dále také v 19. století v Německu; na začátku 20. století pak vyvolali nový útok na celibátní zákon modernisté, stejně jako po první světové válce skupina českých kněží, zvaná *Jednota katolického duchovenstva*.¹⁰⁶ Papežové však ve svých encyklikách a exhortacích znovu potvrzovali disciplínu celibátu.¹⁰⁷

2.1.4 Druhý vatikánský koncil

Také Druhý vatikánský koncil (1962–1965) potvrdil celibát jako životní formu kněží v latinské církvi.¹⁰⁸ O celibátu se pojednává jednak v konstituci o církvi, kde je charakterizován jako „znamení a pobídka lásky a jako zvláštní zdroj duchovní plodnosti ve světě“,¹⁰⁹ jednak ve dvou dekretech, které jsou věnovány kněžství.

V dekretu o službě a životě kněží se mluví o třech evangelijních radách, které vyplývají přímo z kněžské služby a mají zvýrazňovat duchovní život kněze (srov. PO 15–17).¹¹⁰ Nejvíce práce dala koncilním otcům 16. stať, která pojednává právě o celibátu. Nešlo zde však o protest ze strany koncilních otců, ale spíše o správnou formulaci textu, aby nebyli dotčeni ženatí kněží z východních církví a zároveň aby se dostatečně zdůraznila důležitost celibátu. Proto byl text neustále měněn.¹¹¹

¹⁰⁵ Srov. LÖSER: cit. heslo, 50.

¹⁰⁶ KADLEC Jaroslav: *Přehled církevních českých dějin 2*, Řím: Křesťanská akademie, 1987, 240.

¹⁰⁷ Např. Řehoř XVI., Pius IX., Pius X., Benedikt XV., Pius XI., Pius XII., Jan XXIII. Srov. McGOVERN: op. cit., 54–55.

¹⁰⁸ Srov. LÖSER: cit. heslo, 50.

¹⁰⁹ DRUHÝ Vatikánský koncil: *Věroučná konstituce o církvi *Lumen gentium** (dále jen: LG; ze dne 21. listopadu 1964), in: *Dokumenty II. Vatikánského koncilu*, čl. 42.

¹¹⁰ Srov. LÖSER: cit. heslo, 50; PLANNER František: *Kněz a jeho poslání*, Řím: Křesťanská akademie, 1972, 30.

¹¹¹ Někteří biskupové si kladli otázku, zda by se také v latinské církvi nemělo pomýšlet na ženaté kněze, zvláště v krajích, kde je nedostatek kněží. Do debaty zasáhl sám Pavel VI., který vyjádřil své přání, aby se ve veřejných zasedáních o této ožehavé a důležité otázce nediskutovalo. Jednotlivé připomínky se však mohly odevzdat písemně svatému otci.

Po vyjmenování důvodů vhodnosti celibátu¹¹² koncil potvrzuje zákon celibátu pro latinskou církev a vyzývá kněze, aby zůstali přijatému závazku věrni a chránili ho prostředky, které se už po staletí osvědčily a zároveň, aby si uvědomovali, jaké poklady se v celibátu skrývají.¹¹³

V 10. článku dekretu o výchově ke kněžství se uvádí, že také seminaristé mají být vychováváni k celibátu, aby přijali tento stav „nejen jako příkaz církevního zákona, ale jako vzácný Boží dar“.¹¹⁴

Druhý vatikánský koncil také znovu ustanovil instituci trvalých jáhnů v západní církvi.¹¹⁵ Jáhenství může být uděleno „mužům zralejšího věku, a to i žijícím v manželství, a také schopným mladým mužům, pro které však musí zůstat v platnosti zákon celibátu“ (LG 29).

2.1.5 Období po Druhém vatikánském koncilu

Dva roky po skončení koncilu, v roce 1967, vydal papež Pavel VI. encykliku *Sacerdotalis caelibatus*, ve které navazuje na nauku o celibátu z dekretu *Presbyterorum ordinis*.¹¹⁶ Jeho cílem je znovu objasnit hluboké důvody pro celibát a to způsobem přiměřeným lidem naší doby (srov. SCae 16). Po vyjmenování námitek, které se uvádějí proti kněžskému celibátu, udává důvody pro celibát – christologický, ekleziologický a echatologický.¹¹⁷ Poté v krátkosti prezentuje

Zároveň Pavel VI. dodal, že při vhodné příležitosti se sám vysloví, proč je zákon celibátu pro kněze i v dnešní době mimořádně důležitý. Srov. PLANNER: op. cit., 16-17, 31.

¹¹² O nich bude pojednáno v kapitole 3., 31-58.

¹¹³ Srov. PLANNER: op. cit., 31-32.

¹¹⁴ DRUHÝ Vatikánský koncil: Dekret o výchově ke kněžství *Optatam totius* (dále jen: OT; ze dne 28. října 1965), in: Dokumenty II. Vatikánského koncilu, čl. 10.

¹¹⁵ Vojtěch Kohut v této souvislosti říká, že je „opravdu na místě mluvit o novém ustanovení, poněvadž dnešní jáhenská služba se v mnohých ohledech liší od jáhenství prvních staletí“. KOHUT PAVEL VOJTĚCH: Kněžská kariéra? Služebný charakter svátosti sboru, in: Amen 5 (2001) 8.

¹¹⁶ Srov. McGOVERN: op. cit., 99.

¹¹⁷ Tyto důvody budou rozvedeny v kapitole 3., 31-58.

dějiny celibátu na západě i na východě, přičemž zdůrazňuje, že západní církve zůstává i nadále věrná své starobylé tradici. Na námitku, že díky celibátu se snižují počty kněžských povolání, odpovídá upozorněním na podobnou zkušenost nedostatku povolání i u těch církví, které celibát nevyžadují. Příčinu vidí spíše v pohasnutí citu pro Boha a posvátno a v poklesu úcty k církvi. Dále také popírá, že by celibát byl proti přirozenosti, že by protiřečil fyzickým, psychologickým a citovým požadavkům člověka. Ve druhé části pak Pavel VI. konstatuje, že se kandidát i kněz vystavují velkému riziku, když neusilují o kázeň. Zdůrazňuje intenzivní duchovní život, askezi a kněžské bratrství. Na závěr pojednává o bolestných odchodech kněží, o vztahu biskupa ke knězi a také o odpovědnosti věřících za své kněze.¹¹⁸

Jan Pavel II. často znovu potvrzoval význam kněžského celibátu.¹¹⁹ Již ve svém prvním listě kněžím k Zelenému čtvrtku v roce 1979 uvádí, že „latinská církev chtěla a chce i nadále, aby podle příkladu Krista, našeho Pána, v souladu s apoštolským učením a celou příslušnou tradicí“ byl zachován kněžský celibát, který papež označuje za „jakousi charakteristiku, zvláštnost a dědictví latinské katolické církve, která jí vděčí za mnohé“.¹²⁰

V období po vydání encykliky o celibátu se kladl větší důraz na snoubenecký význam celibátu, který se také zřetelně projevuje v posynodální apoštolské adhortaci Jana Pavla II. *Pastores dabo vobis*¹²¹ z roku 1992.¹²² S respektováním disciplíny východních církví zde potvrzuje požadavek

¹¹⁸ Srov. též souhrn encykliky in: SKOBLÍK Jiří: Morálka v dialogu. Křesťanský pohled na morální problémy dneška, Kostelní Vydří: KN, 2006, 203-205.

¹¹⁹ Srov. McGOVERN: op. cit., 99.

¹²⁰ JAN PAVEL II.: List k Zelenému čtvrtku *Pro vás jsem biskup, s vámi jsem kněz* (ze dne 12. dubna 1979) čl. 8, in: SAPIENZA Leonardo (ed.): Největší láska. Jan Pavel II. kněžím, [b.m.; b.n.], 2006, 25-26.

¹²¹ JAN PAVEL II.: Posynodální apoštolská adhortace o výchově kněží v současných podmínkách *Pastores dabo vobis* (dále jen: PDV; ze dne 25. března 1992), Praha: Zvon, 1993.

¹²² Srov. McGOVERN: op. cit., 104.

kněžského celibátu v latinské církvi. Zároveň nechce, aby vyvstala jakákoli pochybnost o stálé vůli církve zachovávat zákon celibátu. Celibát je totiž nahlížen v úzkém vztahu se svátostí kněžství (srov. PDV 29).¹²³

Také Benedikt XVI. ve své posynodální apoštolské exhortaci *Sacramentum Caritatis*, která je plodem biskupského synodu z roku 2005,¹²⁴ znovu zdůrazňuje krásu a důležitost kněžského života žitého v celibátu a potvrzuje jeho závaznost v latinské tradici.¹²⁵

2.2 Východní tradice

Spíše než z dokumentů koncilů pocházejí přímá svědectví o zákonech a zvycích manželské zdrženlivosti na Východě z děl patristických autorů. Proto se v následující souhrnné prezentaci praxe celibátu na Východě přednostně zaměříme na jejich výpovědi.

2.2.1 Patrističtí otcové

Již zmiňovaný Eusebius z Cesareje, jeden z předních biskupů na koncilu v Nicei, interpretoval formulaci »muž jedné ženy« jako zdržování se od manželského styku.¹²⁶

Biskup Epifanius (315-403) říká, že již od apoštolů je ustanovena norma, podle které charisma nového kněžství přijímají buď ti, kteří se zřekli užívání manželství uzavřeného před svěcením nebo ti, kteří byli vždy celibátníky. Podotýká, že na mnoha místech je z důvodu lidské

¹²³ O celibátu mluví také další dvě články v kapitole o formaci kandidátů kněžství v oddílech o lidské a duchovní formaci (srov. PDV 44, 50).

¹²⁴ Srov. GLASER Milan: „Eucharistická slavnost je největším církevním úkonem adorace“, <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=7433>, (23.3.2007).

¹²⁵ BENEDIKT XVI.: Posynodálna apoštolská exhortácia *Sacramentum caritatis* (dále jen: Scar; ze dne 22. února 2007), http://www.kbs.sk/documents/pdf/b16/sacr_caritatis.pdf (30.4.2007), čl.24.

¹²⁶ Srov. CHOLIJ: op. cit., 38.

slabosti tento zákon porušován. Dále konstatuje, že kněží jsou vybíráni nejdříve z mnichů a celibátníků. Když není dostatečný počet kandidátů, vybírají se také z ženatých, kteří se ovšem musí zříci užívání svého manželství.¹²⁷

Synesius z Ptolemaidy si je vědom, že lidé od něj očekávají, že bude zachovávat zdrženlivost, pokud by byl zvolen biskupem.

Historik Palladius podává zprávu o synodě, které předsedal v roce 400 konstantinopolský biskup Jan Zlatoústý a která odsoudila Antonia, biskupa z Efezu, protože „dělal, co bylo zakázané »svatými zákony« včetně pokračování společného života s jeho manželkou“.¹²⁸

Roman Cholij¹²⁹ vybízí k opatrnosti při četbě těchto textů, abychom v nich nehledali více, než obsahují. Místní praxe ještě totiž nutně nemusí předpokládat obecný zákon.¹³⁰

2.2.2 Koncily

Na prvním ekumenickém koncilu v Nicei v roce 325 byl schválen kánon 3, který zakazoval všem klerikům žít s ženou. Výjimku tvořily matka, sestra, teta a ostatní ženy, které byly mimo podezření.¹³¹

Na koncilu v Ankyře (314) bylo jáhnovi povoleno se oženit, pokud při svěcení vyjádřil toto své přání, jinak to však bylo zakázáno.¹³² Koncil v Neocésarei (cca 320) požaduje zapuzení cizoložné manželky klerika. Na koncilu v Gangře (cca 340) bylo rozhodnuto o klatbě nad těmi, kteří odmítnou přijmout eucharistii z rukou ženatého kněze. V kánonu 6

¹²⁷ Srov. STICKLER: op. cit., 58-60.

¹²⁸ CHOLIJ: op. cit., 38.

¹²⁹ V době sepsání tohoto článku působil jako sekretář Apoštolského exarchátu pro ukrajinské katolíky ve Velké Británii. Srov. tamtéž 31.

¹³⁰ Srov. tamtéž 39.

¹³¹ Srov. STICKLER: op. cit., 61-62.

¹³² Chalcedonskými křesťanskými církvemi nebyla tato výjimka přijata. Zároveň existují pochybnosti o autenticitě tohoto kánonu v nynější formulaci. Srov. CHOLIJ: op. cit., 40.

z Apoštolských kánonů (z konce čtvrtého století) je zakázáno propustit manželku pod záminkou zbožnosti. Kánon 51 (na Západě vnímán jako neautentický) sesazuje klerika, který spíše z heretických pohnutek než z vlastní disciplíny žije zdrženlivě. Roman Cholij ale upozorňuje, že tyto zákony především odmítaly heretický enkratismus, a „nic jistého nemůže být řečeno, pokud jde o schválení manželských vztahů v těchto kánonech“.¹³³

Justiniánův kodex z roku 534 zakazoval klerikům oženit se po vysvěcení, ale kněžím, jáhnům a podjáhnům dovoloval užívání manželství. Biskupové měli zakázáno žít s jakoukoliv ženou, dokonce i se sestrou.¹³⁴

Koncil v Trullo v Konstantinopoli v roce 691 opět zopakoval, aby se biskupové odloučili od svých manželek, a to na základě společného souhlasu manželů ještě před svěcením. Překážkou ke svěcení bylo manželství s vdovou, rozvedenou ženou či prostitutkou, a také uzavření druhého manželství. Po vysvěcení se již klerici nemohli oženit.¹³⁵ Ženatí kněží, jáhni a podjáhni mohli pokračovat v manželském životě také po svěcení, zdrženlivost však museli dodržovat během doby, kdy sloužili u oltáře. V tomto posledním bodě se výslovně opírají o Apoštolské kánony a o výpovědi koncilu v Kartágu (390).¹³⁶ Z Apoštolských kánonů (přesněji z kánonu 6) ale vypouštějí zmínku o biskupovi. Když pak citují koncilní otce z Kartága, pozměňují trvalou zdrženlivost na zdrženlivost časově omezenou.¹³⁷ Koncil v Trullo má nejvyšší legislativní autoritu, protože je na Východě považován za součást 6. ekumenického koncilu (681–682). Jeho kánony týkající se manželství kleriků jsou platné na Východě dodnes. Řím se

¹³³ Tamtéž 39–40.

¹³⁴ Srov. McGOVERN: op. cit., 58.

¹³⁵ Srov. STICKLER: op. cit., 70–72; CHOLIJ: op. cit., 40–41.

¹³⁶ Celý zmiňovaný kánon z koncilu v Trullo srov.: COCHINI: op. cit., 405.

¹³⁷ Roman Cholij se domnívá, že redaktoři si byli vědomi, že citují kánony z Kartága v neúplném smyslu, čímž tak pozměnili jejich význam. Srov. McGOVERN: op. cit., 63; ke stejnému závěru dochází také Alfons Maria Stickler. Srov. STICKLER: op. cit., 75–76.

okamžitě ohradil proti kánonům, které byly v rozporu s disciplínou na Západě a nepřijal je za součást ekumenického dědictví.¹³⁸ Díky Trullánskému koncilu se tak na Východě vysunula do popředí „služba u oltáře jako dominantní motiv pro kněžskou zdrženlivost“.¹³⁹ Řím dovolil východním církvím, které se s ním později spojily, pokračovat v jejich vlastní tradici celibátu.¹⁴⁰

¹³⁸ Srov. CHOLIJ: op. cit. 40-41.

¹³⁹ Tamtéž 41.

¹⁴⁰ Srov. STICKLER: op. cit., 80.

3. Teologická podstata kněžského celibátu

V této části si nejdříve ujasníme, proč je nutné v otázce kněžského celibátu věnovat velkou pozornost právě teologické podstatě. Poté představíme, jak se po Druhém vatikánském koncilu zdůvodňuje kněžský celibát v dokumentech magisteria a jak je dále rozváděn a rozpracováván v teologických pojednáních. Základní rozdělení převezmeme z encykliky Pavla VI. *Sacerdotalis caelibatus*, ve které uvádí tři významy kněžského celibátu - christologický (čl. 19-25), ekleziologický (čl. 26-32) a eschatologický (čl. 33-34). Na závěr se pak pokusíme o vlastní formulaci teologického základu celibátu.

3.1 Důležitost teologické reflexe

Dnes se mnoho mluví o zrušení celibátu. Joseph Ratzinger říká, že „to, co v dnešní době lidi na celibátu tak popuzuje, je, že vidí, jak mnozí kněží s ním vlastně nejsou vnitřně srozumění, že jím žijí buď pokrytecky, špatně, nebo už vůbec ne, případně jen utrápeně“.¹⁴¹ Podobně odpovídá Joachim Meisner na otázku, proč si myslí, že zrušení celibátu je tak propagováno. Říká, že lidem „už není jasné původní zdůvodnění celibátu“.¹⁴²

Nemáme v úmyslu vyjmenovávat zde jednotlivé důvody, které v poslední době vedou k proticelibátním tendencím. Je jasné, že je nelze vysvětlit pouze na základě teologických důvodů. Přesto by však všechny jiné důvody nemohly dosáhnout takové síly a průraznosti, kdyby se kněžský celibát nejevil

¹⁴¹ SEEWALD Peter: Joseph kardinál Razinger Benedikt XVI. Křesťanství na přelomu tisíciletí, druhé doplněné vydání, Praha: Portál, 2005, 137.

¹⁴² MEISNER Joachim: Dívat se srdcem. Šance a úkol církve na počátku třetího tisíciletí, Kostelní Vydří: KN, 2002, 133.

jako vnitřně nejistý, kdyby nechybělo jasné teologické zdůvodnění.¹⁴³

Než tedy někdo začne přemýšlet a mluvit o tom, zda by bylo dobré zrušení či nezrušení kněžského celibátu, měl by se nejdříve ptát - jaká je podstata celibátu, jaké je jeho zdůvodnění, jak spolu souvisí kněžství a celibát. Z toho teprve může vyplynout pastorační úvaha, zda změnit nebo nezměnit nynější praxi. Bez dostatečné teologické reflexe by bylo hazardní řešit hamletovský problém: »Zrušit, či nezrušit?« Navíc nejde o zrušení celibátu, ale pouze o jeho možné zdobrovolnění za předem jasně stanovených podmínek.¹⁴⁴

Jaké je tedy zdůvodnění kněžského celibátu? Pavel VI. ve své encyklice *Sacerdotalis caelibatus* uvádí, že důvody byly během staletí různé. Lišily se podle mentalit a situací, ale vždy vycházely ze specificky křesťanských úvah, v jejichž hloubce je intuice nejhlubších motivů (srov. SCae 18).

Když se v dokumentu *Presbyterorum ordinis* mluví o trvalé zdrženlivosti kněží, uvádí se, že „podstata kněžství ji sice nevyžaduje, jak je zjevné z praxe prvotní církve a z tradic východních církví“. Hned vzápětí se však dodává, že „celibát je však v mnohém směru pro kněžství vhodný“.¹⁴⁵ Všechny důvody mají základ v „tajemství Kristově a v jeho poslání“.¹⁴⁶

Jan Pavel II. v apoštolské adhortaci *Pastores dabo vobis* vidí poslední zdůvodnění kněžského celibátu „v poutu, které

¹⁴³ Podobně mluví Joseph Ratzinger o krizi kněžství po Druhém vatikánském koncilu. Srov. RATZINGER Joseph: *Církev jako společenství*, Praha: Zvon, 1995, 70.

¹⁴⁴ Srov. KOHUT Pavel Vojtěch: *Celibát v dialogu. Jak (ne)mluvit o celibátu kleriků*, in: KRUMPOLC Eduard, POLÁKOVÁ Jolana, POSPÍŠIL Ctirad Václav (edd.): *Z plnosti Kristovy. Sborník k devadesátinám Oto Mádra*, Praha: KN, 2007, 188-189.

¹⁴⁵ V celé církvi je celibát oceňovaný jako vhodný ke kněžství. Srov. JAN PAVEL II.: *Posynodální apoštolská exhortace Ecclesia in Europa o Ježíši Kristu žijícím ve své církvi, prameni naděje pro Evropu* (dále jen: EiE; ze dne 28. června 2003), Praha: ČBK, 2003, čl. 35b.

Tato vhodnost je vidět také v tom, že na biskupy, kteří mají plnost kněžství, mohou být vysvěceni pouze neženatí kněží a že sami kněží se po kněžském svěcení nemohou oženit. Srov. SCae 40.

¹⁴⁶ Všechny tři citace: PO 16.

celibát spojuje se svátostí kněžství, připodobňující kněze Ježíši Kristu, Hlavě a Ženichu církve" (PDV 29d).

Důvodem tedy není rituální čistota ani představa, že „pouze v celibátu je možná svatost“.¹⁴⁷ Ani nejde o to, aby kněz, který nemá závazky ke své rodině, ušetřil čas.¹⁴⁸ Takové chápání by bylo příliš primitivní a pragmatické.¹⁴⁹ Nejde zde ani o užitečnost nebo větší svobodu díky nezávislosti na rodině. Důvod nespočívá v první řadě ve větší připravenosti ke službě a k misijní činnosti.¹⁵⁰ Zdůvodnění celibátu není určeno nestálou módou, masovým míněním či sociologickými, psychologickými nebo historickými interpretacemi, ale jeho kořen leží (jak jsme již zmínili) právě v úzkém vztahu mezi celibátem a svátostí kněžství.¹⁵¹

Proto také Pavel VI. vybízel ve své encyklice všechny teology, aby studovali církevní učení o kněžství a celibátu, aby se tak jasněji vyjevilo pouto spojující kněžství s celibátem (srov. SCae 25). Jan Pavel II. zdůrazňoval, že je obzvlášť důležité, aby každý kněz pochopil teologické odůvodnění církevního zákona o celibátu (srov. PDV 29d).¹⁵²

¹⁴⁷ THE SACRED CONGREGATION FOR CATHOLIC EDUCATION: A Guide to Formation in Priestly Celibacy (dále jen: A guide; ze dne 11. dubna 1974), Nairobi: Paulines Publications Africa, 1999, čl. 13.

V tomto kontextu je také zajímavé, co říká Joseph Ratzinger o scholastické nauce o nebi. Když scholastika tuto nauku systematizovala, mluví o zvláštní »koruně« v nebi pro panny (a také mučedníky a učitele). Dnes jsme však ohledně těchto výroků opatrnější. Stačí vědět, že každého naplní Bůh zcela a po svém. RATZINGER Joseph: Eschatologie. Smrt a věčný život, Brno: Barrister & Principal, 2004, 149.

¹⁴⁸ V této souvislosti říká kardinál Daneels, že celibát zde není proto, aby kněží více pracovali. „Církev není žádný »obchodní podnik« jako Philips nebo Sony. Nejsme žádná multinacionální společnost, která musí být rentabilní.“ DANEELS Godfried: Vzdělání a výchova kněží, in: MKR Communio 2 (2002) 201.

¹⁴⁹ Srov. SEEWALD: op. cit., 137.

¹⁵⁰ Srov. BIANCHI: cit. heslo, 91; BUOB Hans: Povolání k vydanosti, Kostelní Vydří: KN, 1995, 102.

¹⁵¹ Srov. Dir 58b; SEPE Crescenzo: The Relevance of Priestly Celibacy Today, in: For Love Alone, 70; MCGOVERN: op. cit., 103.

¹⁵² Podobně se mluví v *Direktáři pro službu a život kněží* také o bohoslovcích. Srov. Dir 58b.

3.2 Christologický význam

Kněz nachází svou pravou identitu v intimním a osobním vztahu s Kristem.¹⁵³ Tento základní a nezbytný vztah ke Kristu je „absolutně nutným klíčem pro pochopení všech aspektů skutečnosti kněžství“,¹⁵⁴ tedy i kněžské spirituality a motivací celibátního zákona.¹⁵⁵

V tomto oddíle se zaměříme na zvláštní vztah kněze ke Kristu, jehož kněz ve svém životě reprezentuje, a vyjadřuje tuto skutečnost také ve svém jednání.

3.2.1 Připodobnění se Kristu

Křesťanské kněžství může být pochopeno pouze ve světle novosti Krista (srov. SCae 19). On na sobě ukázal „úplnou a konečnou podobu kněžství Nového zákona“ (PDV 13a). Na jeho věčném a jediném kněžství mají skutečný ontologický podíl všichni pokřtění (srov. PDV 13e). Všichni křesťané „mají v Kristu bezprostřední přístup k Bohu a sami jsou proto »svatým kněžstvem« a bez výjimky jsou povoláni ke kněžské službě”.¹⁵⁶ Služebné kněžství neznamena vyšší stupeň svatosti,¹⁵⁷ ale ve svátosti kněžství dostávají kněží zvláštní dar, díky kterému mohou ostatním křesťanům pomáhat, aby věrně a úplně realizovali všeobecné kněžství (srov. PDV 36).

Ježíš si během svého pozemského působení vybírá Dvanáct, kterým předává zcela zvláštní moc a mezi jejich službou

¹⁵³ Srov. SEPE: op. cit., 69–70.

¹⁵⁴ PDV 12d; srov. též PDV 16a.

¹⁵⁵ Srov. COSTA Maurizio: Tra identità e formazione. La spiritualità Sacerdotale, Roma: Edizioni ADP, 1999, 157.

¹⁵⁶ GRESHAKE Gisbert: Kněz, in: Teologické texty 5 (1991) 191. Srov. 1 Petr 2,5–9; Zj 1,6; 5,10; 20,6.

¹⁵⁷ Rozdíl mezi všeobecným a služebným kněžstvím je podstatný (srov. LG 10), ale „netkví ve větší nebo menší důstojnosti nebo důležitosti jedné formy kněžství vzhledem k druhé, nýbrž v jejich povaze, která záleží v rozdílném svátostném základu. Služebné kněžství se totiž opírá o svátost kněžského svěcení, kdežto základem kněžství všeobecného je křest“. GIGLIONI Paolo: Svátosti Krista a církve, Kostelní Vydří: KN, 1996, 152.

a svým posláním vytváří těsné spojení: „Kdo vás přijímá, mne přijímá“ (Mt 10,40). „Kdo poslouchá vás, poslouchá mne, kdo pohrdá vámi, pohrdá mnou“ (Lk 10,16). Jejich poslání je totožné s posláním Ježíšovým (srov. PDV 14).¹⁵⁸ Podobně vidí svůj apoštolský úřad i Pavel: „Jsme tedy posly Kristovými, Bůh vám domlouvá našimi ústy; na místě Kristově vás prosíme: dejte se smířit s Bohem!“ (2 Kor 5,20 ČEP) Všechno, co Pavel ve své službě říká a koná, vykonává skrze něj Kristus (srov. Řím 15,18).¹⁵⁹ Skrze církevní úřad se Bůh sděluje lidem. Sám Pán působí skrze své povolání a zplnomocněné služebníky. Toto zplnomocnění se děje ve svěcení, a tak se apoštolský úřad v církvi předává dále.¹⁶⁰

V prvním listě svatého Petra (srov. 1 Petr 5,1) apoštol „sám sebe označuje jako staršího, čímž se teologicky identifikuje úřad apoštola s presbyterem, starším. Celá teologie apoštolátu (...) se tak přenáší na úřad starších, čímž je vlastně vytvořena novozákonní teologie kněžství“.¹⁶¹

Nástupci apoštolů, biskupové, kterým byla biskupským svěcením udělena plnost svátosti kněžství, „jedinečným a viditelným způsobem zauímají místo samého Krista učitele, pastýře a velekněze a jednají v jeho zastoupení“ (LG 21b). Kněz, spolupracovník biskupa, participuje na kněžské službě biskupa (srov. PO 2) a z moci konsekrace je zvláštním způsobem připodobněn Ježíši Kristu, Hlavě a Pastýři církve (srov. PDV 12b). Tak má novým a specifickým způsobem účast na jediném kněžství Kristově (srov. PDV 15e). Při svěcení dostává posvátnou moc, aby mohl vykonávat funkci Krista jako

¹⁵⁸ Závažnost této výpovědi se stává zřejmější, když si uvědomíme, že Ježíšovo celé bytí je posláním, vztahem. Více srov. kapitola 3.2.4, 40; srov. též RATZINGER: *Církev...*, 76.

¹⁵⁹ Srov. DOLISTA Josef: *O podstatě kněžské služby*, Kostelní Vydří: KN, 1998, 37.

¹⁶⁰ Srov. GRESHAKE: *Kněz*, 191.

¹⁶¹ RATZINGER: *Církev...*, 83.

hlavy, to znamená jednat *in persona Christi Capitis*.¹⁶² Tím se naznačuje úzký vztah, jaký spojuje kněze s Kristem a Krista s knězem. V osobě kněze Kristus natolik jedná a zpřítomňuje se, že „když někdo křtí, křtí sám Kristus“ (SC 7).¹⁶³ Kněží jsou tedy svátostným zpřítomněním Krista (srov. PDV 15d). Jejich život a služba je pokračováním života a působení samého Krista (srov. PDV 18f). Stávají se tak živým a průzračným obrazem Krista-kněze (srov. PDV 12d). „Ve svých služebnících kráčí v čele svého stáda sám Kristus.“¹⁶⁴

Prvořadým motivem, který vedl církve skrze staletí ve volbě celibátu pro kněze, byl bezpochyby příklad Ježíše Krista.¹⁶⁵ Je totiž velice vhodné, aby kněz, který je *ipse Christus*,¹⁶⁶ žil stejným způsobem, jakým žil Kristus,¹⁶⁷ aby se podílel nejen na Kristově kněžském úřadu, ale sdílel s ním i stejný životní stav (srov. SCae 23).

3.2.2 Vztah ke Kristu

Jednorozený Boží Syn, kterého Otec poslal na svět, se stal člověkem, aby lidstvo, zotročené hříchem a smrtí, obnovil a znovuzrodil (srov. Jan 3,5; Tit 3,5), aby tak mohlo vstoupit do Božího království. Svým velikonočním tajemstvím završil toto nové stvoření (srov. 2 Kor 5,17) a přinesl do světa novou formu života, která proměnila pozemskou situaci lidstva (srov. Gal 3,28).

¹⁶² Srov. LG 10, 28; srov. též DRUHÝ Vatikánský koncil: Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium* (dále jen: SC; ze dne 4. prosince 1963), in: Dokumenty II. Vatikánského koncilu, čl. 33.

¹⁶³ Srov. GIGLIONI: op. cit., 152-153.

¹⁶⁴ Tamtéž 157.

¹⁶⁵ Srov. COSTA: op. cit., 156.

¹⁶⁶ Častěji se používá výrazu *alter Christus*. Nejde zde však o zaměnění či zdvojení kněze a Krista, nýbrž každá z nich si svou individualitu a totožnost neustále zachovává. „Celá a úplná osoba Kristova jedná v celé a úplné osobě služebníkovi a naopak.“ GIGLIONI: op. cit., 153, pozn. 4.

¹⁶⁷ Srov. GOYRET Philip: *Chiamati, consacrati, inviati. Il sacramento dell'Ordine*, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2003, 185.

Manželství, které pokračuje z Boží vůle v díle prvního stvoření, nabývá nového významu a hodnoty. Ježíš mu vrátil původní důstojnost (srov. Mt 19,3-8). V Ježíši nabývá manželství nového významu jako znamení jeho spojení s církví (srov. Ef 5,32).¹⁶⁸ Kristus také otevřel novou cestu, ve které se člověk plně odevzdá Bohu a stará se jen o něj a jeho věci (srov. 1 Kor 7,33-35).¹⁶⁹ Navzdory rozšířené mentalitě a dominující kultuře ve své zemi a době, žil celý svůj život v celibátu.¹⁷⁰ Povolával své spolupracovníky, aby žili jako on a aby s ním konali Boží dílo. Proto se odpoutali od všeho, dokonce i od nejužšího lidského svazku, manželství.¹⁷¹

Důvodem tohoto zřeknutí bylo následování Krista.¹⁷² Ale nešlo pouze o to následovat ho a poslouchat ho, ale především o osobní lásku k němu.¹⁷³ Dříve než Kristus předá učedníkům úkol svědčit o něm před lidmi, povolává je, aby byli s ním, aby ho znali a našli pravé místo své existence v bytí u něho.¹⁷⁴ Láska ke Kristu se stává rozhodujícím faktorem v poslání učedníků. Dříve než Kristus předá Petrovi pastýřskou službu, třikrát se ho zeptá, zda ho Petr miluje (srov. Jan 21,15-19).¹⁷⁵

¹⁶⁸ „Do »velikého tajemství« Krista a církve je uvedena věčná »jednota dvou«, která od »počátku« vznikla mezi mužem a ženou.“ JAN PAVEL II.: Apoštolský list *Mulieris dignitatem* o důstojnosti a povolání ženy u příležitosti Mariánského roku (dále jen: MD; ze dne 15. srpna 1988), Praha: Zvon, 1992, čl. 26.

¹⁶⁹ Srov. SCae 19-20.

¹⁷⁰ Joseph Ratzinger poznamenává, jak obtížné bylo pro Ježíšovy současníky pochopit celibát. Dnes se posunul význam zřeknutí se manželství, protože se také posunul vztah k manželství a k dětem. „Zemřít bez dětí dříve znamenalo žít nadarmo: Má vlastní životní stopa se ztrácí, jsem mrtvý. (...) Proto nejvyšším úkolem bylo mít potomstvo, a tím zůstat v zemi živých.“ SEEWALD: op. cit., 136.

¹⁷¹ Srov. COSTA: op. cit., 156.

¹⁷² Srov. Lk 5,11.28; Lk 18,28 (par.).

¹⁷³ Srov. BIANCHI: cit. heslo, 91.

¹⁷⁴ Srov. RATZINGER Joseph: K otázce smyslu kněžské služby, in: MKR Communio 4 (2002) 367.

¹⁷⁵ Srov. AUGUSTYN Józef: Celibát. Jeho duchovní předpoklady a bohatství a jak k němu správně vychovávat, Kostelní Vydří: KN, 2000, 86. Též srov. PDV 23e.

V povolání k celibátu »pro nebeské království« (srov. Mt 19,12) objevili nejprve sami učedníci (a pak také celá tradice) lásku k samému Kristu jako Ženichu církve a Ženichu duší. Ve zkušenosti učedníků a Kristových následovníků se tak volba celibátu na celý život stala odpovědí na lásku Božského Ženicha. Nabyla tak významu aktu snubní lásky, tedy darování sebe sama, aby byla opětována snubní láska Krista.¹⁷⁶

V celibátu tedy nejde o zřeknutí se »konkrétní« lásky pro nějakou lásku »abstraktní«, skutečné osoby pro nějakou pomyslnou, ale o zřeknutí se skutečné osoby pro jinou skutečnou osobu. Celibátník se tedy nežení z nějakého důvodu nebo ideálu, ale kvůli někomu – kvůli Kristu. A Kristus není někdo, kdo patří jen do minulosti (kdy žil zde na zemi) nebo jen do budoucnosti (kdy s ním budeme žít v nebi), ale Kristus je ten, který mocí svého vzkříšení žije v Duchu a je neustále přítomen ve své církvi.¹⁷⁷

Podstata celibátu tedy nespočívá ve zřeknutí se, ale v lásce.¹⁷⁸ Celibát je především odpovědí milujícího, který opouští všechno a jde za Kristem. Darováním sebe tak odpovídá na Boží dar, a tak splácí lásku láskou.¹⁷⁹ Celibát je znamením lásky kněze k Bohu a k církvi (srov. PDV 29c). Zároveň ulehčuje tuto lásku a oddanost Pánu, za kterým tak kněží mohou snáze jít s nerozděleným srdcem (srov. 1 Kor 7,32-34).¹⁸⁰ Celibát tak je nejen znamením lásky, ale i impulsem k ní (srov. LG 42).

3.2.3 Naděje vložená do Pána

Pokud kněz žije celibát autenticky, jasně ukazuje, že Kristus je dostatečně bohatý, aby naplnil srdce člověka.

¹⁷⁶ Srov. Teologie těla, 366.

¹⁷⁷ Srov. CANTALAMESSA: op. cit., 21-22.

¹⁷⁸ Srov. W.R.Z. [KOREC]: op. cit., 152-153.

¹⁷⁹ Srov. ZVĚŘINA Josef: Celibát? – Quaestio disputanda, in: Teologické texty 5 (1991) 168; SCae 24.

¹⁸⁰ Srov. PO 16b.

Svědčí tak o tom, který je Láska sama a který je původcem veškeré lásky.¹⁸¹

Joseph Ratzinger uvádí, že velmi brzy došla církev k přesvědčení, že být knězem znamená svědčit nebeskému království. Přitom sáhla ke starozákonní paralele týkající se kmene Levi, kněžského rodu, který (narozdíl od ostatních kmenů) nedostává žádnou zemi, nevlastní žádný majetek, protože jeho zemí, jeho dědictvím je sám Hospodin.¹⁸² Nežije z obhospodařování půdy jako ostatní, ale z kultovních darů, tedy jakoby z Boha, čímž o něm také skutečně svědčí: Mou zemí je Bůh.

Také kněží nového zákona se vzdávají toho, co je lidsky nejnormálnější a nejdůležitější a žijí ve víře, že jejich zemí je skutečně Bůh. Vynechávají to, co normálně dělá lidskou existenci zralou a plodnou, sázejí vše na Boží kartu a žijí jen ve víře v Boha. Svým zvláštním způsobem existence tak před druhými svědčí o Ježíši, kterému se touto formou života dávají zcela k dispozici.¹⁸³

A tak ho vlastně i následují. Mimo Otce nemá Ježíš nic vlastního pro sebe. Jeho učení, to, co je mu nejvíce vlastní (protože v něm jde o něho samotného, o jeho já), zcela jeho vlastní není - „moje učení není moje...“ (Jan 7,16). Nemá žádné vlastnictví, a tak je zcela sjednocen s Otcem a stává se čirým zpřítomněním Božím.

Stejně tak učedníci, jejichž úřad staví Kristus do naprosté podobnosti se svým posláním, nemohou bez Krista činit nic: „Syn nemůže sám ze sebe konat nic“ (Jan 5,19.30), „Beze mne nemůžete dělat nic“ (Jan 15,5). Nic z apoštolského konání není vlastním produktem jejich schopností. Ale právě v tomto nic spočívá jejich společenství s Ježíšem.¹⁸⁴ Toto

¹⁸¹ Srov. McGOVERN: op. cit., 102.

¹⁸² Josef Dolista poznamenává, že „nemajetnost“ starozákonních kněží byla znamením jejich blízkosti Bohu. Jejich majetkem byl Bůh (srov. Nu 18,20; Dt 10,9; Joz 13,14). Srov. DOLISTA: op. cit. 31.

¹⁸³ Srov. SEEWALD: op. cit., 136-138.

¹⁸⁴ Srov. RATZINGER: Církev..., 75-77.

jejich nic, toto nevlastnění ničeho, se stává pro kněze žijící v celibátu nepřetržitou výzvou žít v úzkém a důvěrném styku s Ježíšem.¹⁸⁵ Tak se kněžský celibát stává pramenem intenzivního duchovního života a znamením „naděje zcela vložené v Pána“ (EiE 35a), znamením, že ve vší své křehkosti a vydanosti na pospas je kněz odkázán na samého Pána, na něm samotném závislý. Kněz je znamením toho, sám Pán je oním »kam a odkud« jeho života.¹⁸⁶ Toto znamení nemůže zůstat skryté, ale v každé době účinně hlásá Krista.¹⁸⁷

3.2.4 Jednota konání a bytí

U člověka konání a bytí spolu neoddělitelně souvisejí. Stát se Ježíšovým vyslancem nejen, že vyžaduje od člověka určitý čin, ale dotýká se zároveň jeho bytí. Kdo přijímá určité poslání, vyřazuje sebe ze hry. Neslouží už sobě, ale naopak se od sebe oprostuje. A to jednak ve prospěch toho, koho zastupuje a zároveň ve prospěch těch, před kterými ho zastupuje. Nejenže tedy nehlasá sebe, ale zároveň přestává patřit sám sobě. To, co je u lidských vyslanců možné jen neúplně, bylo u Ježíše zcela naprosté. Ježíš si kromě Otce nic vlastního neponechává. Je zcela ve vztahu, jeho existence spadá v jedno s vůlí Otcovou, se svým Otcem tvoří úplnou jednotu. A právě jako dokonale odevzdaný je dokonale sám sebou.¹⁸⁸

U Ježíše jeho úloha, poslání a osobní identita nejen souvisejí, ale zároveň se i hluboce prolínají.¹⁸⁹ Knězem se

¹⁸⁵ Srov. McGOVERN: op. cit., 102.

¹⁸⁶ Srov. HEMMERLE Klaus: Velikonoční služba - velikonoční životní styl. Úvahy o kněžském celibátu, in: MEVES Christa, HEMMERLE Klaus, MATKA TEREZA: Abyste přinášeli užitek (Kněžský celibát), Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, 47.

¹⁸⁷ Srov. A Guide 9.

¹⁸⁸ Srov. RATZINGER: K otázce..., 369.

¹⁸⁹ Tituly, které jsou Ježíši připisovány, jsou jeho trvalou charakteristikou už od okamžiku narození. Spasitelem, Mesiášem či Synem Božím se nestal, ale tím vším je už od počátku. Funkcionální význam titulu přesahuje vždy do roviny ontologické. Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta..., 78-80.

Ježíš nestal, ale je jím na základě své jednoty s Otcem. Toto spojení tvoří podstatný prvek jeho kněžství. Jeho kněžství tak nemůže být ukončeno, protože on nepřestává být Bohem a člověkem.¹⁹⁰ S Kristem je tak „překonáno kněžství, ve kterém se funkce neshoduje s osobou, a ani činnost s obětí“.¹⁹¹

Kněžství po způsobu Krista není jen funkcí nebo zaměstnáním,¹⁹² ale vyžaduje celé bytí člověka.¹⁹³ Aby mohl dobře žít své kněžství, musí být skrz naskrz kněžský.¹⁹⁴ „Nemusí tedy jenom něco dělat, nýbrž musí vkládat sám sebe, sama sebe předávat Kristu.“¹⁹⁵

Právě celibát je znamením, že kněz se niterně účastní svého poslání, čímž přestává patřit sám sobě. Napodobuje tak Krista, který se nezřekl něčeho nepatrného, „nýbrž svého života, sebe sama a právě takto a jen takto dovršil sebe sama jako kněz“.¹⁹⁶

V Kristově osobě se shoduje obětující (ten, kdo obět přináší) a oběť (obětní dar). Kristus nepřináší nějaké předměty, ale obětuje sám sebe. Při eucharistii není kněz pouze ritualista. Je povolán, aby se připodobnil nejen Kristu obětujícímu, ale i obětovanému.¹⁹⁷ Má si osvojit formu lásky a oběti, která je vlastní Kristu Vykupiteli (srov. SCae 25). A právě celibát je existenciálním vyjádřením oběti, je znamením, že kněz neprovádí jen nějaký vnější úkon, že sebe

¹⁹⁰ Srov. DOLISTA: op. cit., 42.

¹⁹¹ MACHAN Richard: Sacramentum ordinis v církvi a pro církev, in: O služebném kněžství, Svitavy: Trinitas, 2006, 46.

¹⁹² Joseph Ratzinger poznamenává, že označením svěcení kněze jako svátost se míní právě toto: „Zde nerozvíjí někdo své vlastní síly a nadání, zde není někdo dosazen jako funkcionář, protože zvláště dobře umí nebo mu na tom záleží či jednoduše by si tím chtěl vydělávat na svůj chléb. Zde nejde o zaměstnání... RATZINGER: Církev..., 77.

¹⁹³ Srov. McGOVERN: op. cit., 101-102.

¹⁹⁴ Poslání tedy není pouze práce. Nepohybujeme se pouze na úrovni konání, ale také na úrovni bytí. Srov. GOYRET: op. cit., 187.

¹⁹⁵ VOLK Hermann: Vydání sebe sama, in: MEVES: op. cit., 67.

¹⁹⁶ Tamtéž 68.

¹⁹⁷ Srov. GOYRET: op. cit., 188.

sama neponechává venku, ale že k eucharistické oběti „přidává něco sám ze sebe, něco zásadního, a to jednou provždy“.¹⁹⁸

3.3 Ekleziologický význam

Kněz je při svěcení připodobněn Kristu, Hlavě a Pastýři, aby žil a působil ve službě církvi a pro spásu světa.¹⁹⁹ Vztah k církvi patří k podstatě kněze. Při určení kněžské identity je tento vztah nutný, ale nikoli prvořadý, protože církev se vztahuje ke Kristu, jehož je tělem a nevěstou (srov. PDV 12). Se základním a nezbytným vztahem ke Kristu těsně souvisí také vztah k církvi, který je včleněn do jedinečného vztahu kněze ke Kristu. Nejde tedy o mimoběžné vztahy, ale o vztahy vnitřně propojené.²⁰⁰ Vztah kněze ke Kristu a v něm k jeho církvi spočívá v samotném bytí kněze a jeho konání. Reprezentováním Krista, Hlavy, Pastýře a Ženicha církve stojí kněz nejen v církvi, ale také vůči církvi (srov. PDV 16). „Ordinací dostává nositel svátostného kněžství »moc« od Ducha svatého, aby jednal jménem Krista v církvi a pro církev.“²⁰¹ Kněz je tak viditelným pokračováním a svátostným znamením Krista v církvi (srov. PDV 16f).

Dnešní teologie je obzvláště pozorná na druhý význam, ekleziologický, v němž zohlednila snoubenecký vztah kněze k církvi.²⁰² Proto se nejdříve zaměříme na snoubenecký vztah Krista (a následně kněze) k církvi. Poté pojednáme o otcovství kněze a na závěr představíme celibát jako charisma, které má sloužit prospěchu celé církve.

¹⁹⁸ VOLK: op. cit., 68.

¹⁹⁹ „Poslání není žádným vnějším prvkem vedle svěcení, ale představuje jeho vnitřní životní cíl: svěcení je totiž určeno pro poslání“ (PDV 24a).

²⁰⁰ Joseph Ratzinger k tomu poznamenává: „Láska ke Kristu se nezbytně stává láskou k lidem (...) A v ochotě milovat církev, žít s ní a sloužit v ní Kristu se znovu ukazuje hloubka a vážnost vztahu k samotnému Pánu.“ RATZINGER: Církev..., 87-88.

²⁰¹ MACHAN: op. cit., 52.

²⁰² Srov. GOYRET: op. cit., 186.

3.3.1 Ježíš - Ženich církve

Když chce Hospodin vyjádřit hluboký vztah lásky ke svému vyvolenému lidu, sám sebe nazývá Snoubencem, Manželem či Ženichem (srov. např. Iz 54,5)²⁰³ a Izrael označuje za svou snoubenku, manželku či nevěstu (srov. např. Iz 54,6).²⁰⁴ Ke sňatku mladého muže s pannou přirovnává sňatek s Izraelem, ke kterému dojde v době Mesiášově (srov. Iz 62,5). Od Kristova příchodu na místo panny-Izraele nastupuje církev.²⁰⁵

Ježíšův předchůdce Jan Křtitel se označuje jako „přítel ženichův“ (Jan 3,29). Ježíš sám sebe představuje jako Snoubence či Ženicha (srov. např. Mk 2,19-20) a Boží království jako svatební hostinu (srov. např. Mt 22,1-14). Naplno si tak přivlastňuje snubní alegorii starozákonních proroků.²⁰⁶

Na kříži pak Kristus, nový Adam, posvěcuje novou Evu, vystupující z jeho boku. Právě v tajemství kříže je dovršeno zjevení Boží lásky k jeho nevěrné nevěstě, kterou zachraňuje, posvěcuje a činí z ní nevěstu, které je on sám hlavou (srov. Ef 5,23-27).²⁰⁷ Tím, že se Kristus vzdal sebe, stal se jedním tělem s církví, svou nevěstou a vstoupil s ní do společného života. Díky jeho sebeobětování se všichni věřící stávají údy jeho těla, vytvářejí s ním jedno tělo, společenství života v lásce.²⁰⁸ Jan Pavel II. říká, že všichni jsou povoláni, aby byli »snoubenkou« Krista, Vykupitele světa. A to jak ženy, tak muži. „V církvi každá lidská bytost - muž i žena - je

²⁰³ „Hebrejské *ba'al*, jehož je zde užito, má všechny tyto výrazové odstíny, třebaže častějším označením pro snoubence a ženicha je slovo *chātān*.“ KOHUT Pavel Vojtěch: „Toto tajemství je veliké“ (Ef 5,32). Společný teologický základ evangelijní čistoty a odlišné formy jejího duchovního prožívání, in: *Salve* 3 (2004) 49, pozn. 11.

²⁰⁴ „V tomto případě je užito ještě obecnějšího termínu *iššáh* - »žena«. KOHUT: „Toto tajemství...“, 49, pozn. 12.

²⁰⁵ Srov. POTTERIE: cit. heslo, 313; KOHUT: „Toto tajemství...“, 33.

²⁰⁶ Srov. KOHUT: „Toto tajemství...“, 34-35.

²⁰⁷ Srov. LACAN Marc-François: *Ženich/nevěsta*, in: LÉON-DUFOUR: op. cit., 643.

²⁰⁸ Srov. MÜLLER Gerhard Ludwig: *Priesthood and Diaconate. The Recipient of the Sacrament of Holy Orders from the Perspective of Creation Theology and Christology*, San Francisco: Ignatius Press, 2002, 95, 113.

»snoubenka«, poněvadž přijímá jako dar lásku Krista - Vykupitele a snaží se na ni odpovídat darováním své osoby“ (MD 25).

Kněz zůstává vždycky součástí společenství, ale zároveň je při svěcení připodobněn Kristu, Hlavě a Pastýři, a tak je postaven do vztahu ženicha vůči vlastnímu společenství (srov. PDV 22c). Jeho celibát se stává znamením a projevem lásky Krista ke své nevěstě církvi.²⁰⁹

3.3.2 Snoubenecká oběť

Kristus vstoupil do dějin a zůstává v nich jako snoubenec, který vydal sám sebe, a tak se stal opravdovým darem - a to nejúplnějším a nejradikálnějším způsobem: „Nikdo nemá větší lásku než ten, kdo za své přátele položí svůj život“ (Jan 15,13). Právě velikonoční tajemství prozrazuje celou hloubku snoubenecké lásky Boží. Kristus vydal sám sebe, a proto je snoubencem. Bylo »vydáno« jeho tělo a jeho krev byla »prolita« (srov. Lk 22,19-20). Tím projevil „lásku až do krajnosti“ (Jan 13,1).²¹⁰ Svým darováním v oběti na kříži dává definitivně vyniknout snoubeneckému významu Boží lásky. V jeho vykupitelském činu »je stvořeno« jeho tělo, církve. S ní je Kristus spojen jako snoubenec se snoubenkou.

V listu Efesanům se dává do úzkého vztahu Kristova kněžská oběť (srov. Ef 5,25) s posvěcením církve (srov. Ef 5,26), kterou Kristus miluje láskou ženicha (srov. Ef 5,25-27). Kněz je svátostně včleněný do tohoto kněžství Kristovy výlučné lásky k církvi, jeho věrné nevěstě. A právě svým prožíváním celibátu vyjadřuje tuto lásku (srov. Dir 58c).

²⁰⁹ Srov. McGOVERN: op. cit., 102; srov. též PO 16a.

²¹⁰ Srov. MD 25.

3.3.3 Eucharistie a princip pšeničného zrna

V eucharistii je zpřítomňován a svátostně znovu uskutečňován vykupitelský čin Krista-Snoubence vůči Snoubence církvi (srov. MD 26), jeho úplný dar církvi, dar jeho těla, které bylo vydáno, a krve, která byla vylita (srov. PDV 23f).

Při eucharistii je Ježíš sám chlebem, který stonásobně vyrostl ze smrti pšeničného zrna. Také kněz se musí nějakým způsobem stát Božím pšeničným zrnem. „Nemůže se spokojit jenom s tím, že pronáší slova a provádí vnější úkony, musí k tomu přidat také něco z krve vlastního srdce – totiž sebe sama.“²¹¹

Kněz, který jedná v osobě Krista, tak připojuje k obětovaným darům sám sebe, klade na oltář celý svůj život (srov. SCae 29). „To, co se koná na obětním oltáři, snaží se kněžský duch uvést do vztahu se sebou samým“ (PO 14b). Kněz se tak připodobňuje Kristu i v lásce, kterou Kristus, věčný Kněz, miloval svou církev a za kterou vydal sám sebe (srov. SCae 26). Právě kněžský celibát je darováním sebe samého v Kristu a s Kristem, darováním, které je obětované pro jeho církev (srov. PDV 29d).

Když jsou novokněžím při svěcení předávány dary lidu pro eucharistickou oběť, adresuje jim církev tuto výzvu: „Žij podle toho, (co budeš konat) a jako Kristus ukřižovaný sám se staň obětí!“²¹² Právě z eucharistie dostává kněz nejen milost, ale zároveň i povinnost dát celému svému životu obětní charakter (srov. PDV 23f). Připodobňuje se tak pšeničnému zrnu, které odumírá, aby přineslo užitek (srov. Jan 12,24). Stejně jako apoštol Pavel, který se pro své věřící neváhal den co den vydávat na smrt (srov. 1 Kor 15,31).²¹³

Pšeničné zrno však neukazuje knězi jen kříž, ale je pro něj i znamením radosti. To, že se stává pšeničným zrnkem,

²¹¹ RATZINGER Joseph: Životní princip „Pšeničné zrno“, in: MEVES: op. cit., 71-72.

²¹² Cit. in: PDV 24d.

²¹³ Srov. SCae 30.

služebníkem Ježíše Krista (Božího pšeničného zrna), ho může učinit do hloubi srdce šťastným.²¹⁴ Tímto každodenním odumíráním sobě samému, odřikáním si legitimní lásky k vlastní rodině z lásky ke Kristu a k jeho království nachází kněz plný a plodný život s Kristem. V něm pak bude jako on milovat a dávat se všem lidem (srov. SCae 30).

3.3.4 Snoubenecký vztah kněze k církvi

Jak již bylo řečeno, kněz je při svěcení připodobněn Kristu, Hlavě a Pastýři a postaven do vztahu ženicha vůči vlastnímu společenství. Je povolán, aby oživoval lásku ženicha Krista k jeho nevěstě církvi. Tímto snoubeneckým vztahem má být veden a osvěcován celý jeho život (srov. PDV 22c). Kněz tak napodobuje Krista v jeho úplném darování sebe sama církvi, v jeho vydanosti i v jeho službě.²¹⁵ Sebedarování kněze ukazuje na Kristovu lásku k jeho stádcí, na lásku Dobrého Pastýře, který „dává za ovce svůj život“ (Jan 10,11).²¹⁶ Skrze tuto pastorační lásku, která je účastí na pastýřské lásce Krista, může kněz proměnit svoje povolání v rozhodnutí lásky, kdy církev a spása lidí bude stát ve středu jeho zájmů. On tak bude schopen s oddaností lásky ženicha vůči nevěstě milovat univerzální církev a každou sobě svěřenou část církve (srov. PDV 23). Celibát je tak „znamení a současně pobídka pastýřské lásky“ (PO 16a).

Kněz miluje církev a oddává se jí, protože ona je tělem a nevěstou Krista. Proto se láska kněze vztahuje v první řadě ke Kristu. Láska ke Kristu se stává „pramenem, kritériem, měřítkem a podnětem lásky a služby kněze vůči církvi, tělu a nevěstě Kristově“ (PDV 23e). Také apoštol Pavel si toho byl

²¹⁴ Srov. RATZINGER: Životní princip..., 72.

²¹⁵ „Autorita Ježíše Krista jako hlavy se úzce pojí s jeho službou, s jeho darováním se, s úplným vydáním se, pokorným a plným lásky k církvi.“ PDV 21c.

²¹⁶ Srov. PDV 22-23.

hluboce vědom, když psal Korintánům: „My však jsme vaši služebníci kvůli Ježíši“ (2 Kor 4,5).

Tuto vzájemnost výstižně vyjadřuje Klaus Hemmerle, když říká: „Knězi je uloženo milovat srdcem nevěsty ženich, srdcem ženicha nevěstu, nabízet Pánu lásku všech a lásku Pánovu předávat dál, být svědkem oné smlouvy mezi Pánem a jeho lidem, kterou Pán zpečetil svou krví.“²¹⁷

Kněz je uchvácen Kristem (srov. Fil 3,12) tak dalece, že se mu zcela odevzdává a napodobuje tak Krista i v lásce, kterou Kristus miloval církev (srov. SCae 26). Jan Pavel II. ve své adhortaci *Pastores dabo vobis* k tomu připojuje, že „církev jako nevěsta Ježíše Krista chce být knězem milována úplně a bezvýhradně, tak, jak ji miluje Ježíš Kristus“ (PDV 29d).²¹⁸

Skrze osobní vazbu a oddanost Ježíši Kristu a jeho církvi se v celibátu uskutečňuje »snoubenecký význam« těla (srov. PDV 29a). Celibát je vyjádřením lásky a znamením „nerozdělené lásky kněze k Bohu a k jeho lidu“ (EiE 35).

3.3.5 Otcovství a plodnost

Kněz opouští otce i matku a dostává se mu jedinečné účasti na Božím otcovství a na plodnosti církve (srov. PDV 29e). Svobodně se zříká manželství, možnosti založit vlastní rodinu, vzdává se otcovství »podle těla«, aby v něm mohlo dozrát a rozvíjet se otcovství »podle ducha«. Toto duchovní otcovství je jedním z plodů onoho »být svobodný pro nebeské království« (srov. Mt 19,12) a na lidské rovině je podobné mateřství. Sám Bůh Stvořitel a Otec přirovnává svou lásku k lásce lidských matek (srov. Iz 49,15; 66,13). Kristova starost o církev, které dává jíst a přeje jí (srov.

²¹⁷ HEMMERLE: op. cit., 47.

²¹⁸ Thomas McGovern v této souvislosti uvádí, že biskupové, kteří mají plnost svátosti kněžství, jsou v nejvyšší míře obrazem Krista, ženicha. Proto také nosí „svatební“ prsten a jsou celibátníky jak na západě, tak na východě. Srov. MCGOVERN: op. cit., 106.

Ef 5,29), připomíná mateřskou horlivost při krmení a starostlivost o dítě. Také Pavlova analogie o »porodu v bolestech« si osvojuje nuance mateřské lásky: „Znovu vás bolestně rodím, dokud nenabudete podoby Kristovy“ (Gal 4,19).²¹⁹

Tak i kněží jsou povoláni, aby pečovali o věřící, které duchovně zplodili křtem a vyučováním (srov. 1 Kor 4,15; 1 Petr 1,23),²²⁰ jako otcové v Kristu (srov. LG 28d). Toto duchovní otcovství má všeobecný rozměr a projevuje se zvláštním způsobem vůči společenství, které je kněžím svěřeno (srov. Dir 58e).

Stejně jako Pavel mají kněží milovat jim svěřený lid s „čistým a vždy věrným srdcem – nezištně a současně s jistým druhem božské »žárlivosti« (srov. 2 Kor 11,2)“.²²¹ Jejich úkolem je „zasnoubit věřící jednomu muži a přivést je Kristu jako čistou pannu. Tak připomínají ono tajuplné manželství ustanovené Bohem, které se má plně projevit v budoucím životě, v němž má církev jediného snoubence, Krista“ (PO 16b). Proto je kněz podobně jako Pavel volán, aby je nyní opatroval a chránil, protože se bojí, aby nebyli svedeni jako Eva chytrostí falešných učitelů (srov. 2 Kor 11,3–6).²²² Pavel je knězi také příkladem, když píše Korintňanům: „S největší ochotou vynaložím všechno, ano i sám sebe vyčerpám pro vaše duše. Tak velice vás mám rád“ (2 Kor 12,15).²²³

Snubní láska vyjádřená ve zdrženlivosti pro nebeské království vede ve svém normálním vývoji k otcovství nebo mateřství v duchovním slova smyslu, k plodnosti Ducha

²¹⁹ Srov. JAN PAVEL II.: List k Zelenému čtvrtku *Maria a Jan: kněz má zvláštním způsobem účast na plodném mateřství církve* (ze dne 31. března 1988) čl. 4–5, in: SAPIENZA Leonardo (ed.): *Největší láska. Jan Pavel II. kněžím*, [b.m.; b.n.] 2006, 131–132; srov. též PDV 22c.

²²⁰ Tak se podílejí na plodnosti církve, která se stává „přijetím Božího slova také matkou: kázáním a křtem totiž rodí k novému a nesmrtelnému životu děti počaté z Ducha svatého a zrozené z Boha“ (LG 64).

²²¹ PDV 22c.

²²² Srov. Panna, in: NOVOTNÝ: op. cit., 592.

²²³ Srov. CANTALAMESSA: op. cit., 46.

svatého, a to analogickým způsobem jako manželská láska.²²⁴ „Člověk, který se zřekl tělesné plodnosti, stává se osobou duchovně plodnou, duchovním otcem nebo matkou mnoha lidí, a tak pomáhá při utváření rodiny podle Božího plánu.“²²⁵

Celibát je tedy zvláštním zdrojem duchovní plodnosti ve světě (srov. PO 16a). Je projevem lásky Krista k církvi a nadpřirozené plodnosti tohoto spojení, díky kterému se Boží děti nerodí ani „z krve, ani z vůle těla, ani z vůle muže, ale z Boha“ (Jan 1,13).²²⁶

3.3.6 Dar církvi

Když svatý Pavel mluví o manželství a zdrženlivosti, říká, že „každý má od Boha svůj vlastní dar: jeden pro to, druhý pro ono“ (1 Kor 7,7). Ženatý má své charisma, celibátník své. Myšlenka »darů« je zahrnuta již ve slovech, kterými Ježíš ustanovuje celibát pro nebeské království. Říká, že této nabídce nemohou všichni rozumět, „jenom ti, kterým je to dáno“ (Mt 19,11) Celibát je podstatně charismatem, tedy zvláštním projevem Ducha.²²⁷

Jako každé jiné charisma, také celibát je určen jen některým, ale slouží všem (srov. 1 Kor 12,7; 1 Petr 4,10).²²⁸ Dar celibátu²²⁹ tedy nemá cíl sám v sobě, není určen v první

²²⁴ Srov. Teologie těla, 359.

²²⁵ JAN PAVEL II.: Apoštolská adhortace *Familiaris consortio* o úkolech křesťanské rodiny v současném světě (dále jen: FC; ze dne 22. listopadu 1981), Praha: Zvon, 1992, čl. 16.

²²⁶ Srov. SCae 26; PO 16b.

²²⁷ Raniero Cantalamessa zde poznamenává, že právě proto, že celibát je mnohem více darem přijatým od Boha, nežli darem věnovaným Bohu, má celibátník „přejít od domněnky, že přinesl dar, obět, velikou obět, k smýšlení zcela opačnému. Má si uvědomit, že obdržel dar, a to veliký dar, a že musí především děkovat“. CANTALAMESSA: op. cit., 40.

Podobně se píše také ve směrnících k výchově ke kněžskému celibátu - celibát není daň, kterou by měl kněz platit Pánu, ale spíše dar, který dostává od jeho milosrdenství. Srov. A Guide 16.

²²⁸ Srov. CANTALAMESSA: op. cit., 40, 44.

²²⁹ Ve všech dokumentech magisteria, které po Druhém vatikánském koncilu pojednávají o kněžském celibátu, je vždy zmíněno, že celibát je Božím darem. Např. v *Pastores dabo vobis* je celibát označen jako „drahocenný

řadě pro toho, který je k němu povolán, ale k prospěchu církve a ke službě druhým.²³⁰

Stejně tak kněžství je službou pro církev. Vedle jiných charismat v obci řadí Pavel svůj apoštolský úřad (srov. 1 Kor 12,28). Kněz tak nemá za úkol »pouze« reprezentaci Krista (např. při slavení eucharistie), ale navíc má specifický úkol orientovat ostatní rozličná charismata a schopnosti k výstavbě církve, což není omezeno jen na vlastní obec.²³¹ Svátostné kněžství neexistovalo dříve než církev, ani církevní společenství nemohlo být založeno bez této kněžské služby. Kněžství stojí plně právě ve službě církvi (srov. PDV 16d). Je úřadem, který ustanovil Kristus právě pro službu jeho mystickému tělu, církvi.²³² V Kristově plánu tedy služebné kněžství není projevem vlády, ale služby. Tento služebný charakter Ježíš silně zdůraznil tím, že umyl apoštolům nohy. Svou největší službu Kristus zjevuje, když vydává své tělo a krev. Ve službě vykopení se tak „jednorozený a věčný Boží Syn stává Služebníkem člověka v nejplnějším a nejhlubším smyslu“.²³³

Právě v celibátu získávají kněží zvláště účinnou pomoc k uskutečňování té lásky, která je činí schopnými stát se pro všechny vším (srov. 1 Kor 9,22).²³⁴ Kněží se svobodněji v Kristu a s Kristem oddávají službě Bohu i lidem a s větší volností slouží jeho království (srov. PO 16b).²³⁵ To, že kněz

Boží dar církvi a jako znamení Boží lásky k tomuto světu“ PDV 29c; srov. též např. PO 16c; OT 10a; SCae 34, 44; EiE 35.

²³⁰ Srov. BIANCHI: cit. heslo, 91; JAN PAVEL II.: Pro vás jsem biskup..., čl. 9, in: SAPIENZA: op. cit., 28-29.

²³¹ Srov. GRESHAKE: Kněz, 191.

²³² V této souvislosti Pavel VI. podotýká, že právě proto, že kněžství je služba církvi, přísluší církevním autoritám připouštět ke kněžství ty, které uznají za způsobilé, čili ty, kterým Bůh dal kromě jiných znaků kněžského povolání také charisma celibátu. Kněžské povolání je sice vnuknuto od Boha, ale není definitivní a nevykonává se bez souhlasu a přijetí toho, který má v církvi moc a zodpovědnost. Srov. SCae 15, 62.

²³³ JAN PAVEL II.: List k Zelenému čtvrtku *Význam ženy v životě kněze* (ze dne 13. dubna 1995) čl. 7, in: SAPIENZA: op. cit., 208-209.

²³⁴ Srov. OT 10a; SCae 32.

²³⁵ Není třeba zabývat se zde morálními úsudky o nadřazenosti či podřazenosti manželství nebo celibátu. Celibátník může být i přes svůj

je radikálně a totálně připoután k Pánu, mu umožňuje být svobodný pro obec. Ten, který se všemi svými silami připoutá cele ke Kristu, se může stát „služebníkem všech“ (Mk 9,35).²³⁶ Ten, který se snaží líbit Pánu (srov. 1 Kor 7,32-33), se nemůže uzavřít do sebe, ale naopak se otvírá „všemu, co je třeba přivést ke Kristu“.²³⁷

Jan Pavel II. v této souvislosti uvádí, že celibát má také svůj „velký sociální význam pro službu Božímu lidu“.²³⁸ Skrze celibát se kněz stává »člověkem pro druhé«, a to jinak, než ten, který vstupuje do manželství a stává se »člověkem pro druhé« především v okruhu své vlastní rodiny. Povolání kněze se vztahuje na celou univerzální církev,²³⁹ ale obvykle se váže na službu určitému společenství Božího lidu, ve kterém je od kněze očekávána pozornost, starostlivost a láska. „Celibát je tedy znamením svobody, která je připravena ke službě.“²⁴⁰

3.4 Eschatologický význam

Člověk byl stvořen Bohem a pro Boha, a proto pouze v něm nalezneme pravdu a štěstí, které neustále hledá. Do lidského srdce je vepsána touha po Bohu,²⁴¹ která ovšem nemůže být zde

stav málo disponovatelný a naopak člověk žijící v manželství může být velmi disponovatelný ve službě Kristu, církvi a bližním. Zde se však neuvažuje o osobách s jejich vlastnostmi či nedostatky, ale o jejich stavu, který odpovídá jejich povolání a který je uzpůsobuje buď k omezené disponovatelnosti v manželství, nebo k bezvýhradné disponovatelnosti v celibátu. Srov. THURIAN Max (Bratr z Taizé): Maria, matka Pána. Obraz církve, Brno: Petrov, 1991, 32-33.

²³⁶ Srov. ALBRECHT Barbara: Připoután k Pánu - svobodný pro obec, in: MEVES: op. cit., 70.

²³⁷ Teologie těla, 379.

²³⁸ JAN PAVEL II.: Pro vás jsem biskup..., čl. 8, in: SAPIENZA: op. cit., 28.

²³⁹ Srov. PO 3, 6, 10, 12.

²⁴⁰ JAN PAVEL II.: Pro vás jsem biskup..., čl. 8., in: SAPIENZA: op. cit., 28.

²⁴¹ Srov. Katechismus katolické církve, Kostelní Vydří: KN, 2001 (dále jen: KKC), čl. 27.

na zemi naplněna. Každý člověk tedy v sobě má eschatologický charakter.²⁴²

O tomto eschatologickém zaměření nyní pojednáme, ukážeme důležitost celibátu jako svědectví pro svět o Božím království a na závěr se zmíníme o souvislosti mezi celibátem a eschatologickým charakterem kněžství.

3.4.1 Dychtění po nebeském království

Prvotní hřích způsobil narušenost stvoření. Bůh však člověka neopustil ani po prvotním hříchu, ale dává mu naději v tzv. protoevangeliu: „Ono ti rozdrtí hlavu a ty jemu rozdrtíš patu“ (Gn 3,15). V Kristově smrti a vzkříšení se tato naděje otevřela definitivnímu naplnění. To, co v Kristu přišlo, nyní čeká na své dovršení. V tomto čase tedy „celé tvorstvo nedočkavě čeká, až se Boží synové zjeví ve slávě“ (Řím 8,19).²⁴³

Zde na zemi „nemáme město k trvalému pobytu“ (Žid 13,14). Boží lid putuje dějinami na cestě do své pravé vlasti (srov. Flp 3,20), kde Bůh připravuje nový příbytek (srov. 2 Kor 5,2; 2 Petr 3,13). Tam se v plnosti ukáže, že vykoupení lidé jsou Boží děti (srov. 1 Jan 3,2).²⁴⁴ Tento dokonalý život, ve kterém uvidí Boha „takového, jaký je“ (1 Jan 3,2), „tváří v tvář“ (1 Kor 13,12), překonává jakékoli naše chápání a představivost, jak píše svatý Pavel: „Co oko nevidělo, co ucho neslyšelo, a nač člověk nikdy ani nepomyslel, co všechno Bůh připravil těm, kdo ho milují“ (1 Kor 2,9). V Božím království se uskuteční nejhlubší touhy člověka, který bude v konečném cíli své cesty a ve stavu svrchovaného štěstí.²⁴⁵

²⁴² Srov. A Guide 11c.

²⁴³ Srov. Teologie těla, 390–391.

²⁴⁴ Srov. SCae 33; DRUHÝ Vatikánský koncil: Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. Vatikánského koncilu, čl. 39.

²⁴⁵ Srov. KKC 1023–1027.

Boží království, které bude dovršeno při druhém příchodu Krista, je už zde na zemi tajemně přítomné. Jeho zárodkem a počátkem je církev, která pozvolna roste, dychtí po dovršeném království a touží ze všech sil spojit se s Kristem ve slávě. Tam se bude věčně skvít proměněnou krásou jako nevěsta Božího Beránka (srov. SCae 33).

Jan Pavel II. říká, že „v panenství očekává člověk - i tělesně - eschatologickou svatbu Krista s církví. Daruje se cele církvi a doufá, že se Kristus daruje církvi v plné pravdě věčného života“ (FC 16c).

Skrze osobní vazbu a oddanost Kristu a jeho církvi panenství uskutečňuje »snoubenecký význam« těla, čímž se naznačuje a ohlašuje očekávané konečné společenství s Bohem, ve kterém člověk najde plnost osobního darování.²⁴⁶ Celibát tak podporuje v Božím lidu dychtění po nebeském království.²⁴⁷

3.4.2 Svědectví světu

Biskup Klaus Hemmerle říká, že je církvi vděčný za to, že právě dnes váže kněžství s celibátem. Je přesvědčen, že „církev tak poznává a bere vážně jedno znamení naší doby“.²⁴⁸ Také Jan Pavel II. zdůrazňoval, že v kontextu současné kultury se kněžský celibát jeví jako výmluvné znamení, jako prorocké poselství pro současný svět.²⁴⁹

Celibátník poukazuje na to, že vzkříšení lidé se v nebeském království „nebudou ani ženit, ani vdávat“ (Mt 22,20), protože Bůh bude „všechno ve všem“ (1 Kor 15,27).²⁵⁰ Svým životem vydává svědectví o zmrtvýchvstání v budoucím věku, a tak už zde na zemi ohlašuje poslední dobu spásy (srov. 1 Kor 7,29-31).²⁵¹ Celibát

²⁴⁶ Srov. PDV 29a; Teologie těla 337.

²⁴⁷ Srov. SKOBLÍK: op. cit., 204; SCae 33.

²⁴⁸ HEMMERLE: op. cit., 48.

²⁴⁹ Srov. EiE 35; PDV 29c.

²⁵⁰ Srov. Teologie těla 345; PO 16b.

²⁵¹ Srov. SCae 34; OT 10.

tak představuje prorocké znamení budoucího života, ve kterém budou všichni žít pouze k oslavě Otce.²⁵²

Aniž by kněz mluvil, vysvětluje cíl života.²⁵³ Svým životem svědčí, že zde na zemi jsme pouze poutníci, kteří směřují do definitivního domova. Je tak pro nás neustálou připomínkou, abychom neulpěli na věcech tohoto pomíjivého světa. Staví nám před oči poslední smysl života, čímž ukazuje, že nejhlubší smysl života nenajdeme uvnitř tohoto světa. Dosvědčuje tak i fakt, že smrt není koncem života, ale spíše začátkem definitivní budoucnosti.²⁵⁴

Tak se celibát stává před světem svědectvím o eschatologickém království,²⁵⁵ pobídkou, aby lidé pozvedali zrak k tomu, co je nahoře. Ukazuje, čeho všeho je možné se zříci pro nebeské království.²⁵⁶

Biskupové na synodu v roce 1971 zdůraznili, že svědectví života má strhující sílu, zatímco slova dnes mnoho neznamenaají.²⁵⁷ Celibát je výmluvným důkazem, že víra kněze je opravdová. Ukazuje, co všechno je člověk ochoten pro víru v Boha riskovat.²⁵⁸

Celibát pro kněze zůstane stálým ostnem v těle, který kněze neustále nutí k otázce, zda bere své kněžství vážně a zda se chce plně vydat, zda pro něj „Boží království je skutečně tou »jedinou perlou« a »pokladem v poli«, pro který je ochoten všechno ostatní opustit“.²⁵⁹

²⁵² Srov. A Guide 11b.

²⁵³ Srov. BUOB: op. cit., 89.

²⁵⁴ Srov. McGOVERN: op. cit. 111-112; Teologie těla 385; BISKUPSKÝ SYNOD 1971: Svědectví života má strhující sílu, in: MEVES: op. cit., 63.

²⁵⁵ Srov. PDV 29e.

²⁵⁶ Srov. SCae 34; VOLK: op. cit., 69.

²⁵⁷ Srov. BISKUPSKÝ SYNOD: Svědectví života má strhující sílu, in: MEVES: op. cit. 63.

²⁵⁸ Srov. SEPE: op. cit., 82.

²⁵⁹ GRESHAKE: Priester sein..., 304.

3.4.3 Celibát a manželství

Celé dílo stvoření je zacíleno na společenství muže a ženy (srov. Gn 1,27). Manželství, které je na konci stvoření, je jeho vrcholem, ale přesto není tím posledním. V žádném lidském vztahu nenachází člověk svoji naplněnost. Každé manželství zanechává určitý prázdný prostor. Každá láska mezi dvěma lidmi v sobě nese příslib konečného naplnění života, ale toto zaslíbení musí zklamat. I když je lidská láska něco obrovského, dokonce největšího na světě, přece však zůstává předzvěstí jediného a konečného naplnění, které může dát pouze Bůh.²⁶⁰ Manželská láska však není konkurencí Boží lásky, ani k ní není jen účelově zaměřena. Je totiž jen jedna láska, kterou je Bůh sám. Na ní má manželství podíl. Ale podíl není všechno, část je část, ne celek.

Avšak ani celibát v sobě neuskutečňuje plnost lásky. Celibátník staví na zaslíbení království, ve kterém se naplní každá lidská touha po lásce. Podobně mají žít také ženatí. Tedy tak, aby byli otevřeni pro větší naplnění, jak říká svatý Pavel: „Kdo mají manželku, ať žijí, jako by ji neměli“ (1 Kor 7,29). Přece však u celibátníků je toto bezpodmínečné zaměření na Boží království obzvláště viditelně vyjádřeno. Není jen ve skrytosti, ale je to skutečnost, která prostupuje celým jejich životem. To však neznamená, že by celibát byl sám o sobě hodnotnějším než život v manželství. Je však zřetelnějším vyjádřením očekávání konečného příchodu Božího království.²⁶¹

²⁶⁰ Celibát tak relativizuje (v nejlepším slova smyslu) manželství. Nesnižuje jeho hodnotu, ale dává mu nový smysl. Tím, že je manželství demytologizováno, demystifikováno a desakralizováno, může se teprve uplatnit v celé své kráse a bohatství. Pokud jsou na manžela či manželku kladena přepjatá očekávání, musí to vést ke zklamání, protože žádný člověk nemůže dát druhému „nebe na zemi“. Pouze tam, kde se Bůh uznává za poslední hodnotu, kde je plně Bohem, může být také člověk plně člověkem. Srov. KASPER Walter: Teologie křesťanského manželství, Brno: CDK, 1997, 38-39; GRESHAKE: Priester sein..., 299.

²⁶¹ Srov. GRESHAKE: Priester sein..., 299-303.

3.4.4 Eschatologický charakter kněžství

Celibát nepřidává knězi eschatologický charakter, protože každý křesťan je jím prostoupen. Ale celibát s tímto eschatologickým aspektem kněžství zvláště harmonizuje.²⁶²

Kněžský úřad má svůj původ ve velikonočním tajemství, a tím pádem je určen také eschatologicky. Je součástí dynamiky pohybu, který vede k dokonalé podobě »vykoupené společnosti«, ve které má být celé lidstvo Tělem Kristovým.²⁶³

Úkolem kněze je reprezentovat Krista-Kněze. Proto v centru jeho života je Boží království, které přichází. To, o čem kněz neustále mluví a co ve svátostech slaví, je Kristovo spásné jednání, jeho smrt a vzkříšení, naděje na příchod jeho království, očekávání věčného života.²⁶⁴

Celibátem tak kněz vyjadřuje i ve svém životě to, co zvěstuje a koná. Svou existencí potvrzuje, co slaví a o čem mluví - že přichází Boží království a tvářnost světa zanikne.²⁶⁵

Celibát tedy eschatologický charakter kněžství posiluje, a také umožňuje knězi, aby byl plně ponořen do lásky zmrtvýchvstalého Krista.²⁶⁶

3.5 Formulace podstaty kněžského celibátu

Dříve než se dostaneme k pokusu o vlastní formulaci definice kněžského celibátu, je nezbytné si uvědomit dvě důležité skutečnosti.

Po krátkém historickém přehledu, ale především po představení trojího významu kněžského celibátu, se zřetelněji

²⁶² Srov. A Guide 11c.

²⁶³ Srov. RATZINGER: K otázce..., 372.

²⁶⁴ Ve svátostech již církev dostává závdavek svého dědictví a má účast na věčném životě, i když zatím čeká na druhý příchod Kristův. Tomáš Akvinský říká, že svátost je také prorockým znamením, které ohlašuje budoucí slávu. Srov. KKC 1130.

²⁶⁵ Srov. GRESHAKE: Priester sein..., 303.

²⁶⁶ Srov. A Guide 11c.

ukázalo, že kněžský úřad a celibát spolu souvisí mnohem více, než se obvykle povrchně chápe v různých polemikách. Vzájemná blízkost je daleko větší, než aby bylo možné tuto církevní disciplínu zjednodušeně označit jako »tvrdý zákon celibátu«.²⁶⁷

V církevních dokumentech se samozřejmě na tuto úzkou vazbu upozorňuje. Jan Pavel II. ve své adhortaci *Pastores dabo vobis* zdůrazňuje, že kněžský celibát nelze „považovat za pouhou zákonnou normu nebo zcela vnější podmínku pro připuštění ke svěcení, ale je třeba v něm vidět hodnotu hluboce spojenou se svátostí kněžství“ (PDV 50b).²⁶⁸ Také v dalších dokumentech magisteria se nacházejí podobné formulace. Celibát má své nejpodstatnější zdůvodnění „v úzkém vztahu (...) se svátostným svěcením (...) není něčím, co zvenčí dopadá na kněžskou službu“ (Dir 58b,d), „není pouhou církevní disciplínou, kterou uložila autorita“ (EiE 35a). Podobně také koncilní otcové vybízejí bohoslovce, aby celibát přijali „vděčně, nejen jako příkaz církevního zákona“ (OT 10a).²⁶⁹

Dále se jeví jako nezbytné, aby všechny tři významy kněžského celibátu - christologický, ekleziologický a eschatologický - byly chápány ve vzájemné souvislosti. Pokud by totiž byly všechny motivace k celibátu redukovány na motivaci christologickou, ocitali bychom se v nebezpečí individualismu. Na druhou stranu při neuznání christologického primátu a neúměrném nadhodnocení ekleziologického významu, bychom se vystavili riziku upadnutí do pouhého funkcionalismu a zúžení identity kněze na

²⁶⁷ Podobně mluví Gisbert Greshake v pojednání o celibátu jako eschatologickém znamení. Srov. GRESHAKE: *Priester sein...*, 303.

²⁶⁸ Problém celibátu proto úzce souvisí s problémem ontologické identity svátosti kněžství. Srov. SEPE: *op. cit.*, 67.

²⁶⁹ Proto také Pavel Vojtěch Kohut označuje koncilní formulaci - celibát *nepatří nutně k podstatě kněžství* (v českém překladu: „podstata kněžství jí sice nevyžaduje“ PO 16a) - za ne právě nejšťastnější obrat. Je sice pochopitelná s ohledem na ženaté kleriky, ale může se tím „poněkud ztrácet nebo přinejmenším oslabovat ona povaha konnaturality, která vůči svátosti sboru ze strany celibátu určitě existuje“. KOHUT: *Celibát v dialogu...*, 195, pozn. 25.

aktivismus a vykonávání služeb.²⁷⁰ Můžeme také doplnit, že pokud by se vynechal eschatologický význam, hrozilo by pak vymizení přicházejícího Božího království z našeho obzoru a upnutí se hodnoty světa jako na poslední cíl.²⁷¹

Všechny tyto tři významy jsou obsaženy v krátké definici kněžského celibátu v exhortaci Benedikta XVI. *Sacramentum caritatis*. Kněžský život žitý v celibátu je v ní označen jako „výmluvné znamení totálního a výlučného darování se Kristu, církvi a Božímu království“ (SCar 24).

Rozvedením této definice se pokusíme o vlastní formulaci: „Kněžský život v celibátu je znamením totálního a výlučného darování se Kristu, kterému je kněz zvláštním způsobem připodobněn, a církvi, vůči níž je postaven do vztahu ženicha, a Božímu království, o kterém svým životem svědčí“.

²⁷⁰ Srov. COSTA: op. cit., 157.

²⁷¹ Srov. GRESHAKE: *Priester sein...*, 301, 303; BISKUPSKÝ SYNOD 1971: *Svědectví života...*, 64; MCGOVER: op. cit., 111-112.

4. Spiritualita kněžského celibátu

Tato část není systematickým a vyčerpávajícím pojednáním o spiritualitě kněžského celibátu. Není zde možné rozvinout všechny podstatné prvky prožívání celibátu, jako je např. důležitost lidské a křesťanské zralosti, mentálního a fyzického zdraví, nebudeme rozvíjet téma vztahu kněze k ženě nebo téma samoty celibátního kněze...²⁷² Předkládáme spíše rozvedení některých bodů z předešlé části, ze které převezmeme i základní rozdělení.

4.1 Christologický význam

Jak jsme ukázali v předchozí kapitole, novozákonní kněžství, které je vybudováno zcela christologicky, vyjadřuje začlenění kněze do poslání Ježíše Krista.²⁷³ Proto je nejdůležitějším bodem v životě kněze usilovat o spojení s Kristem (srov. PO 2, 12), aby se tak stal jeho živým nástrojem.²⁷⁴

4.1.1 Vztah ke Kristu

Pro toho, jehož úkolem je svědčit před lidmi o Ježíši Kristu, je v první řadě nutné „osvojit si bytí-s-ním, existenci v jeho blízkosti, chození-za-ním; slyšet a vidět ho a zakoušet jeho způsob bytí a myšlení“.²⁷⁵ Kněz se tak má

²⁷² Více srov. např. PIGNA Arnaldo: Prožívat zasvěcenou čistotu, in: Salve 3 (2004) 57-71.

Arnaldo Pigna v tomto článku nerozlišuje mezi celibátem a zasvěcenou čistotou. Naproti tomu někteří autoři činí mezi těmito termíny rozdíl. Více srov. KOHUT: „Toto tajemství...“, 32.

²⁷³ Srov. RATZINGER: Církev..., 86.

²⁷⁴ Srov. DOLISTA: op. cit., 69.

²⁷⁵ RATZINGER: K otázce..., 367.

stále více ztotožňovat s city a postoji Ježíše Krista (srov. PDV 72d).²⁷⁶

Pavel VI. v encyklice *Sacerdotalis caelibatus* zdůrazňuje, jak je důležité, aby celibát byl volbou učiněnou z lásky ke Kristu a nebyl pocitován především jako břemeno uložené zvenku (srov. SCae 72). Též Jan Pavel II. ve své adhortaci *Pastores dabo vobis* přikládá lásce ke Kristu největší význam při rozvíjení citové zralosti kandidátů kněžství (srov. PDV 44d). Proto také největším ohrožením celibátu není žena, ale ochladnutí živé a upřímné lásky ke Kristu a krize víry.²⁷⁷

Celibátník se tedy v první řadě nerozhoduje pro zřeknutí se, ale pro preferenci. Podobně jako manželství tak i celibát s sebou přináší jisté zřeknutí, které však nikdy nemůže být primární. Na základě pouhého zřeknutí by se v celibátu nedalo žít.²⁷⁸ Zřeknutí se něčeho totiž vždycky za sebou zanechává prázdný prostor, ze kterého nelze žít.²⁷⁹

Tím podstatným a základním, na čem všechno v kněžské službě závisí, je osobní vazba na Krista.²⁸⁰ Kněz má neustále žít v jeho blízkosti a „přes zvuky a podoby tohoto světa Jej slyšet a vidět“.²⁸¹ Kněz musí být člověkem, který se s Kristem setkal, který se naučil Krista milovat, který zná Krista zevnitř. Proto musí být především mužem modlitby.²⁸² Neustálým

²⁷⁶ Čím hlubší je jednota a láska mezi knězem a Kristem, tím plodnější je pak i jeho pastýřská služba. Srov. AUGUSTYN: op. cit., 86.

²⁷⁷ Srov. ZVĚŘINA: op. cit., 168; W.R.Z. [KOREC]: op. cit., 154.

²⁷⁸ Jan Pavel II. v encyklice *Redemptor hominis* píše, že „člověk nemůže žít bez lásky. Je sám sobě nepochopitelnou bytostí a jeho životu chybí smysl, nepozná-li lásku, nesetká-li se s ní, nezakusí-li ji, nepřivlastní-li si ji nějak a neprokazuje-li ji sám aktivně druhým“. JAN PAVEL II.: Encyklika *Redemptor hominis* (ze dne 4. března 1979), Praha: Zvon, 1996.

²⁷⁹ Srov. MEISNER: op. cit. 133-134.

²⁸⁰ Srov. RATZINGER: *Církev...*, 86.

²⁸¹ RATZINGER: *K otázce...*, 367.

Nejedná se ale o nadřazenost nad věcmi, nýbrž o jejich oceňování ve vztahu ke Kristu. Jde tedy o to, aby se kněz naučil milovat věci ve vztahu ke Kristu. Srov. BIANCHI: cit. heslo, 91.

²⁸² Srov. RATZINGER: *Církev...*, 86.

dialogem modlitby se také udržuje Kristovo ústřední postavení mezi všemi věcmi tohoto světa.²⁸³

4.1.2 Modlitba

Každý vztah se prohlubuje častým setkáváním a důvěrností při rozhovorech. Celibát bude prožíván pozitivně jen tehdy, když se kněz bude snažit žít a rozvíjet vztah ke Kristu, k čemuž privilegovaným způsobem dochází právě v modlitbě.²⁸⁴ Proto také Jan Pavel II. v apoštolské adhortaci *Pastores dabo vobis* vyzdvihuje význam modlitby v životě kněží a říká, že mají obnovovat svůj život modlitby a neustále „usilovat o autentické, ryze osobní setkání s Ježíšem, důvěrný dialog s Otcem a hlubokou zkušenost Ducha“ (PDV 72e). Cituje Karla Boromejského, který vybízí kněze, aby nezapomínali, že „nic není tak důležité pro všechny duchovní jako meditace, která předchází, doprovází a následuje všechny vaše činy“²⁸⁵. Také Pavel VI. připomíná, že kněží mají především pěstovat vnitřní spojení s Kristem. Opravdový duchovní život vidí jako jediný pevný základ k zachování celibátu (srov. SCae 75).

Bez niterného vztahu s Bohem se celibát stává úkolem přesahujícím lidské síly.²⁸⁶ Jestliže kněží nepěstují hluboké přátelství s Pánem, celibát ztrácí základ a dříve či později v sobě budou pocítovat prázdnotu. Proto si buď půjdou hledat náhražku, nebo se uzavřou sami do sebe a zatrpknou.²⁸⁷ Také ve Výchovných směrnicích čteme, že celibátník, který „upustí od modlitby, ocitá se na pokraji zkázy svého celibátu“.²⁸⁸

²⁸³ Srov. BIANCHI: cit. heslo, 91.

²⁸⁴ Srov. PIGNA Arnaldo: Prožívat zasvěcenou čistotu, in: *Salve* 3 (2004) 61.

²⁸⁵ BOROMEJSKÝ Karel: *Acta Ecclesiae Mediolanensis*, Milano 1559, 1178, cit. in: PDV 72d.

²⁸⁶ Srov. AUGUSTYN: op. cit., 160.

²⁸⁷ Srov. PIGNA: op. cit., 60–62.

²⁸⁸ A guide 75d.

Celibát se mu začne jevit jako nevhodný, zbytečný a nesmyslný.²⁸⁹

Pro život v celibátu je modlitba hlavní podmínkou také proto, že celibát je nadpřirozeným a zdarma daným darem, jak ustavičně zdůrazňuje Druhý vatikánský koncil (srov. LG 42b; PO 16c; OT 10a).²⁹⁰ Není to však dar věnovaný jednorázově a v hotovém stavu, není dán jednou provždy ve zralé a dokonalé podobě, ale je to dar, který se má den ze dne rozvíjet a zdokonalovat. Definitivní rozhodnutí se pro celibát při svěcení ještě neznamená ukončení výchovy k němu. Tato sebevýchova nebude dokončena nikdy.²⁹¹ Dar celibátu tedy kněze nedispensuje od jejich velkodušné spolupráce.²⁹² Proto také koncilní otcové vybízejí kněze, aby prosili o tento dar, který Otec velkoryse udělí, budou-li o něj prosit pokorně a vroucně (srov. PO 16c). Milost věrnosti totiž nikdy nebývá odepřena těm, kteří prosí s upřímným srdcem (srov. PO 16c; SCae 74).²⁹³ Arnaldo Pigna dodává, že ten, kdo si od Boha dar celibátu nevyprošuje, „buď si ho neváží jako daru a potom ho prožívá jako újmu, nebo se spoléhá jen sám na sebe a potom skončí tím, že ho ztratí“.²⁹⁴

Jan Pavel II. ve svém prvním listu k Zelenému čtvrtku říká, že kněz má v různých pokušeních (kterých nezůstane ušetřen stejně jako každý jiný člověk) hledat oporu v ještě vroucnější modlitbě, protože v ní může najít oporu a zdroj síly. Z ní může vyrůst důvěra podobná té, jakou měl svatý Pavel, který praví: „Všechno mohu v tom, který mi dává sílu“ (Flp 4,13).²⁹⁵ Podobně mluví také ve své adhortaci *Pastores*

²⁸⁹ Srov. McGOVERN: op. cit., 167.

²⁹⁰ Srov. PIGNA: op. cit., 62.

²⁹¹ Srov. AUGUSTYN: op. cit., 159.

²⁹² Srov. PIGNA: op. cit., 57.

²⁹³ Pokorná a důvěryplná modlitba je také bezpodmínečně nutná k tomu, aby všechny morální, pastorační i duchovní požadavky kněžského celibátu přešly do života (srov. PDV 29e).

²⁹⁴ PIGNA: op. cit., 62.

²⁹⁵ Srov. JAN PAVEL II.: Pro vás jsme biskup..., čl. 9, in: SAPIENZA: op. cit., 29.

dabo vobis, kde říká, že „modlitba spojená se svátostmi církve a horlivou askezí vleje naději na vítězství těm, kdo jsou v obtížných situacích, odpuštění těm, kdo klesli, a důvěru a horlivost těm, kdo se musí znovu vydat na cestu“ (PDV 29e).

4.1.3 Naděje vložená do Pána

Věřohodnost kněze vychází z přijetí evangelních rad. On nevytváří duchovní hodnoty proto, že je za to placen, ale proto, že existenčně žije z víry.²⁹⁶ A právě svým celibátem kněz výrazně ukazuje, že věří v Boží moc působící v jeho životě. Celibát je důsledkem skutečnosti víry.²⁹⁷

Kandidát kněžství i každý kněz tak „musí uznávat víru za svou životní sílu a musí vědět, že dokáže žít jen ve víře“.²⁹⁸ Proto také problém věrnosti celibátu se odehrává na poli víry.²⁹⁹ Taktéž Josef Zvěřina vidí, jak již bylo jednou zmíněno, největší ohrožení celibátu (vedle ochladnutí lásky) v krizi víry.³⁰⁰ A Joseph Ratzinger dodává: „Čím je doba chudší na víru, tím častější jsou pády.“³⁰¹

Pavel VI. v encyklice *Sacerdotalis caelibatus* uvádí jako příčinu úbytku kněžských povolání v první řadě právě pohasnutí citu pro Boha a pro posvátno (srov. SCae 49). V podobném duchu hovoří i Joseph Ratzinger, když říká, že uvolněním celibátu bychom tuto krizi víry pouze zakryli, řešení by zůstalo jen na povrchu. Proto také vyvozuje závěr – ne abychom „říkali, že už nemůžeme, ale abychom se učili zase více věřit“.³⁰²

²⁹⁶ Srov. DOLISTA: op. cit., 75.

²⁹⁷ Srov. BIANCHI: cit. heslo, 90-91.

²⁹⁸ SEEWALD: op. cit., 138.

²⁹⁹ Srov. BIANCHI: cit. heslo, 90.

³⁰⁰ Srov. ZVĚŘINA: op. cit., 168.

³⁰¹ SEEWALD: op. cit., 137.

³⁰² Tamtéž 138.

4.1.4 Jednota konání a bytí

Jak už bylo několikrát uvedeno, základním principem kněžského úřadu je služba jiné vůli než své. Právě celibát je znamením tohoto zřeknutí se sebe sama. Kněžství spočívá v ustupování vlastní vůle do pozadí vzhledem k vůli toho, jemuž kněz patří.³⁰³ Kněz si musí osvojit nesobeckost, stále radikálnější vylučování svého »já«, protože on nemluví a nejedná sám za sebe, nýbrž za toho, kterého zastupuje.³⁰⁴

Od Krista se má kněz naučit, že „v jeho životě nezáleží na seberealizaci a úspěchu. Musí se naučit, že nebuduje pro sebe zajímavý a příjemný život, nevytváří si obec ctitelů nebo příznivců, ale že působí pro jiného, o něhož vlastně jde“.³⁰⁵

Toto ustoupení na předposlední místo je na jedné straně něčím značně vysilujícím, ale na druhé je velikou pomocí a útěchou. Vědomí, že Kristus drží věci ve svých rukou, že On jedná prostřednictvím naší nedostatečnosti, že kněz není tím důležitým, vlastně osvobozuje a dovoluje vykonávat kněžskou službu v radosti, bez křečovitosti a strachu. Přesto zde však stále existuje nesmírně vysoký požadavek tohoto povolání, který zlehčovat nelze.³⁰⁶

Proto se také nelze divit, že se od kněze tolik požaduje askeze, a to dokonce větší než od ostatních (srov. SCae 70). Tato askeze však „nespočívá v nějakých speciálních cvičeních, která zůstávají nezávazně mimo jeho úkol, nýbrž v úřadu samém“.³⁰⁷

³⁰³ Srov. RATZINGER: K otázce..., 366; VOLK: op. cit., 68.

³⁰⁴ Srov. RATZINGER: K otázce..., 370, 375.

³⁰⁵ RATZINGER: Církev..., 86.

³⁰⁶ Srov. RATZINGER: K otázce..., 371; RATZINGER: Církev..., 86.

³⁰⁷ RATZINGER: K otázce..., 382.

4.1.5 Askeze

Pavel VI. v encyklice *Sacerdotalis caelibatus* říká, že askeze je sice něco strohého, ne však skličujícího.³⁰⁸ U kněží spočívá v uvědomělém a vytrvalém osvojování si těch ctností, které dělají z muže kněze, jako jsou především sebezapírání, pokora a poslušnost, moudrost a spravedlnost, cit pro odpovědnost a pro věrnost, poctivost v přijímání závazků, harmonie mezi kontemplací a činností, odpoutanost a chudoba ducha, jistota při styku se světem... (srov. SCae 70). Dar čistoty v celibátu se nezískává jednou provždy, nýbrž je výsledkem pracného dobývání a každodenního dotvrzování (srov. SCae 73).³⁰⁹

Celibát by měl kněz samozřejmě prožívat ve svobodě a bez umělých omezování a překrad, které by mohly dotyčného zadusit. Zároveň ale zralý člověk zná a realisticky uznává svou křehkost. A proto, pokud chce plně prožívat svůj celibát, přijme s plnou svobodou všechna pravidla, která mu předkládá staletá zkušenost.³¹⁰ Askeze není především záporným hodnocením příjemných věcí, ale znamená vnitřní úsilí ducha, aby se člověk nedal strhnout a pohltit různými proudy světa, ale aby zůstal vždycky sám sebou a zachoval si lidskou důstojnost.³¹¹

Jan Pavel II. označuje celibát jako poklad, který kněz nosí v nádobě hliněné (srov. 2 Kor 4,7).³¹² A protože je kněz onou křehkou nádobou, je nutná velká opatrnost.³¹³ Pavel VI. zdůrazňuje, že bez osobní askeze nelze vytrvat na nesnadné cestě celibátu (srov. SCae 70). Arnaldo Pigna dodává, že

³⁰⁸ „I z hlediska čistě přirozeného člověk nedozrává, jestliže si neuloží askezi, jestliže není schopen zříkat se sám sebe, aby se otvíral jiným.“ Srov. PIGNA: op. cit., 63.

³⁰⁹ Srov. též shrnutí encykliky v knize: SKOBLÍK: op. cit., 205.

³¹⁰ Srov. PIGNA: op. cit., 63.

³¹¹ Srov. AUGUSTYN: op. cit., 161.

³¹² Srov. JAN PAVEL II.: Pro vás jsem biskup..., čl. 8, in: SAPIENZA: op. cit., 27; též srov. JAN PAVEL II.: *Kněžský celibát...*, in: SAPIENZA: op. cit., 182.

³¹³ Srov. PIGNA: op. cit., 67.

věrnost celibátu vyžaduje »nadlidskou« sílu, a proto, kdo není vycvičen v radikální askezi, snadno dojde k závěru, že celibát je pro něho nemožný.³¹⁴

Také pro celibát platí, podobně jako při péči o každé jiné charisma, že je nutné se vyhýbat příležitostem, snažit se (srov. 1 Tim 6,11) a je-li to třeba, tak i přerušovat pouta a vztahy, které by odváděly od povolání.³¹⁵ „Není možné jít proti zákonitostem psychiky a srdce, zahrávat si s celibátem, riskovat nad vlastní síly, nedodržovat minimum duchovní hygieny, a potom se domnívat, že lze s radostí setrvat ve stavu eunucha pro Boží království.“³¹⁶ Také v *Direktáři pro službu a život kněží* je vybidnutí, aby kněží zachovávali potřebnou rozvážnost a vyvarovali se všeho, co by mohlo škodit jejich povolání (srov. Dir 60f). Podobně i Pavel VI. upozorňuje kněze, aby nebezpečné náklonnosti srdce neomlouvali potřebami duchovního života nebo apoštolátu (srov. SCae 77).

Raniero Cantalamessa zdůrazňuje především disciplínu očí, protože dnes žijeme v civilizaci obrazu, ve které se obraz stal hlavním prostředkem světa, jeho ideologie, smyslnosti. Proto pokládá půst od obrazů za důležitější nežli půst od pokrmů. Pokrmy a nápoje totiž samy o sobě nejsou nikdy nečisté, kdežto některé obrazy ano.³¹⁷

4.2 Ekleziologický význam

Papež Pavel VI. vybízí kněze v encyklice *Sacerdotalis caelibatus*, aby hlouběji pronikali do Kristova nevyčerpatelného tajemství a do tajemství církve. Bez církve

³¹⁴ Srov. tamtéž 63.

³¹⁵ Ctirad Václav Pospíšil říká, že věrnost povolání je také věrností sobě samému. Povolání totiž není něčím, co by k nám přicházelo zvenku. Ze strany člověka je spíše odhalením toho, jak je utvořen. Je tedy odhalením vlastní totožnosti, jakou Bůh dal člověku. Proto také zrada povolání je zradou vlastní identity. Srov. POSPÍŠIL: Čistota..., 28.

³¹⁶ BIANCHI: cit. heslo, 90.

³¹⁷ Srov. CANTALAMESSA: op. cit., 49.

by se jim jejich životní stav mohl jevit jako bezúčelný a nesmyslný (srov. SCae 75).

4.2.1 Snoubenecký vztah kněze k církvi

Kněz je povolán k jedinečnému svátostnému vztahu s církví.³¹⁸ Svým žitím v celibátu následuje Krista, který měl jen jedinou ženu, církev.³¹⁹ Má se stát jeho živým obrazem, živým obrazem ženicha církve (srov. PDV 22c). A ženich není někdo, kdo se stará pouze o sebe, ale je to ten, kdo je plně zaujat svou nevěstou.³²⁰

Kněz je povolán, aby jako Kristus bezvýhradně miloval snoubenku církev a vydával sám sebe za ni.³²¹ Nebere si práci, ale nevěstu,³²² proto také tím hlavním není jeho pracovní výkonnost, to, co všechno stihne udělat, kolik nabízí lidem ve farnosti aktivit, ale mnohem důležitější jsou vztahy mezi ním a svěřenými lidmi.³²³ Není poslán jen sloužit, ale především milovat. Pokud láska nebude v jeho životě tím hlavním, budou pociťovat obě strany, on i jeho lid, že něco důležitého chybí.³²⁴

Pro kněze, který má podíl na Kristově lásce k jeho lidu, je nutné, aby měl osobní a věrné vztahy k věřícím.³²⁵ Jan Pavel II. připomíná, že způsob styku kněze s lidmi má určovat pastorační láska. Nejde jen o osvojení si pastoračních technik, o pouze »profesionální« přístup (srov. PDV 23b, 71d).

³¹⁸ Srov. GALLAGHER Charles A., VANDENBERG Thomas L.: *The Celibacy Myth. Loving for Life*, Middlegreen: St. Paul Publications, 1988, 17.

³¹⁹ Srov. McGOVERN: op. cit., 105-106.

³²⁰ Srov. GALLAGHER, VANDENBERG: op. cit., 47.

³²¹ Srov. KOHUT: *Toto tajemství...*, 47.

³²² Srov. GALLAGHER, VANDENBERG: op. cit., 53.

³²³ Srov. tamtéž 36, 110.

³²⁴ Srov. tamtéž 82-83, 85.

³²⁵ Srov. KOHUT: *Celibát v dialogu...*, 195.

„Pastorační láska sama pobízí kněze ke stále hlubší znalosti očekávání, potřeb, problémů a bolestí těch kterým slouží“ (PDV 70). Kněz však nemá znát pouze jejich potřeby jako klientů, ale především by měl znát, kým jsou jako lidé. Má následovat Krista, dobrého Pastýře, který říká: „Znám svoje (ovce) a moje (ovce) znají mne, jako mne zná Otec a já znám Otce; a za ovce dávám svůj život“ (Jan 10,14-15).³²⁶

Nejsilněji vyvěrá pastýřská láska z eucharistie. V ní se zpřítomňuje „oběť na kříži, úplný dar Kristův církvi“ (PDV 23f). Kněžský duch se má snažit, aby to, co se koná na obětním oltáři, uvedl do vztahu se sebou samým (srov. PO 14b). Pokud kněz zaměří každý okamžik a každé své jednání na rozhodnutí obětovat život pro stáde, může tak najít jednotu života, která je velmi důležitá pro jeho harmonickou vyrovnanost a duševní rovnováhu (srov. PDV 23g).

Často však bude kněz v pokušení distancovat se od lidí a dělat ze sebe velmi zaneprázdněného člověka. „Je tak snadné nahradit respekt za lásku a moc za důvěrnost. Je tak snadné pro kněze stát se spíše starým mládencem, nežli ženichem. Přemáhání lákavé nezávislosti bude jeho neustálým zápasem.“³²⁷

Právě charisma celibátu usnadňuje a obohacuje ryzí vztah lásky mezi knězem a jeho lidem. Napomáhá knězi být ženichem své nevěsty církve.³²⁸

4.2.2 Otcovství a plodnost

Nejenže celibát nemá kněze odvádět „od prožívání hlubokých vztahů, nýbrž jejich kvalita má být dokonce tak

³²⁶ Srov. GALLAGHER, VANDENBERG: op. cit., 100.

³²⁷ Tamtéž 55.

³²⁸ Srov. tamtéž 21, 93.

Podobně hovoří i Alain Saint-Macary, laik žijící v celibátu a pracující v Arše, což je společenství dospělých handicapovaných osob a těch, kteří jim v životě pomáhají. Říká, že celibát mu umožňuje vstoupit hlouběji do vztahu s postiženými osobami. Srov. Celibát nejen pro kněze, in: Effatha 2 (1995) 6.

veliká, že bude s to předávat život".³²⁹ Povolání k celibátu je ve své podstatě nejen povoláním k lásce, ale i k předávání života.³³⁰

Kněz má těm lidem, ke kterým je poslán, mužům i ženám, „prokazovat službu duchovního otcovství, které mu dává »syny« a »dcery« v Pánu (srov. 1 Sol 2,11; Gal 4,19)".³³¹ Toto jsou děti jeho ducha, lidé, které Dobrý pastýř svěřil jeho péči.³³²

Raniero Cantalamessa ukazuje, jak manželé mohou být velkým příkladem pro celibátníky. Dává příklad mladých manželů, kteří často musejí v noci vstávat ne jednou, ale i pětkrát, šestkrát nebo i vícekrát, aby nakrmili své dítě nebo aby mu podali lék, pohoupali ho, když pláče nebo nad ním bděli, když má horečku. Hned brzy ráno však jeden z nich nebo oba musejí běžet do práce a ještě předtím třeba zavést chlapečka či holčičku k babičce nebo do jeslí. A to bez ohledu na to, zda-li je pěkné nebo špatné počasí, nebo zda-li oni sami jsou zdraví nebo nemocní.

Co všechno jsou schopni udělat dobří rodiče pro své děti. Dokáží zapomínat na sebe ve prospěch svých dětí, aby bylo postaráno o jejich zdraví, studium, štěstí. Právě od nich se kněží mohou učit, jaký má být vztah k jejich duchovním dětem.³³³

4.2.3 Dar církvi

Jan Pavel II. ve své adhortaci *Pastores dabo vobis* zdůrazňuje, že rozhodnutí pro celibát má být „neustále obnovováno jako neocenitelný Boží dar" (PDV 29e).³³⁴ Pokud je

³²⁹ KOHUT: Celibát v dialogu..., 195.

³³⁰ Srov. AUGUSTYN: op. cit., 59.

³³¹ JAN PAVEL II.: Význam ženy..., čl. 4, in: SAPIENZA: op. cit., 203.

³³² Srov. JAN PAVEL II.: Pro vás jsem biskup..., čl. 8, in: SAPIENZA: op. cit., 28.

³³³ Srov. CANTALAMESSA: op. cit., 45-46.

³³⁴ Když Arnaldo Pigna mluví o prožívání zasvěcené čistoty, na prvním místě říká, že je především nutné hluboce věřit, že zasvěcená čistota

celibát žitý jako odpověď na Boží dar, tak se ukazuje také jako pomoc k růstu druhých (srov. EiE 35a).

Kněz je vydělen ze světa, ale není odloučený od Božího lidu (srov. SCae 58). Nemá žít odděleně od lidí, že by mu jejich život zůstal cizí,³³⁵ protože je ustanoven k prospěchu lidí (srov. Žid 5,1), zcela zasvěcen činorodé lásce (srov. 1 Kor 14,4-40) a dílu, pro něž ho Pán přijal do služby (srov. PO 3).³³⁶

Ty, kterým slouží, si nevybírám podle sympatií a lidského citu, ale z důvodů poslušnosti vlastnímu povolání.³³⁷ Především však „je tu pro ty, pro které tu jinak není nikdo“.³³⁸ Kněz má zvláštním způsobem vytvářet, podobně jako Ježíš, solidaritu s těmi, kteří nežijí v manželství a pro které jejich celibát není ctností, ale osudem, k němuž jsou přinuceni. S těmi, kteří jsou v naší společnosti izolováni a nikoho kolem sebe nemají, nic už nečekají a ve své samotě na všechno rezignují. Právě pro ně je celibát kněze znamením naděje a gesto bratrskosti, že se dá lidsky a hodnotně žít i bez manželství.³³⁹

Celibát je v určitém smyslu zchudnutím, protože je také opuštěním rodiny a příbuzenstva. A právě toto zchudnutí „umožňuje sjednocení s těmi, kteří jsou nuceni žít sami, bez rodiny, protože ji nemohli vytvořit, nebo ji ztratili“.³⁴⁰

není omezováním nebo oslabováním, ale že je to »znamení dar Boží milosti« (Perfectae caritatis 12a). Srov. PIGNA: op. cit., 57.

³³⁵ Zároveň se však musí „bránit tomu, aby se nepřizpůsoboval světu postupným zapomináním na radikální požadavky evangelia“. Srov. DOLISTA: op. cit., 65.

³³⁶ Srov. SCae 58; DOLISTA: op. cit., 65.

³³⁷ Srov. BIANCHI: cit. heslo, 90.

³³⁸ RATZINGER: K otázce..., 380.

³³⁹ Srov. GRESHAKE: Priester sein..., 298.

³⁴⁰ BIANCHI: cit. heslo, 90.

4.2.4 Kněžské bratrství

Vedle úzkých vztahů s lidmi, ke kterým je kněz poslán, je spojen obzvláštními pouty s ostatními členy presbyteria a to na základě svátosti kněžství (srov. PDV 17c). Touto svátostí jsou kněží začleněni do kněžského sboru.³⁴¹ Z milosti svátosti kněžství jsou tak kněží mezi sebou spojeni zvláštními svazky apoštolské lásky, služby a hlubokého svátostného bratrství. Skutečnou rodinou kněží je jejich presbyterium (srov. PDV 74e,g; PO 8).³⁴²

Tyto vztahy jsou pro celibát tak důležité, že v apoštolské adhortaci *Pastores dabo vobis* je příkládána biskupově péči o bratrský život mezi kněžími největší důležitost při formaci k čistotě v celibátu (srov. PDV 50d).

Kde vládne skutečná bratrská láska mezi kněžími, tam je také snazší zachovávat celibát. Mezi rozvíjením kněžského přátelství a růstem v čistotě pro nebeské království existuje úzká souvislost.³⁴³

Proto také Pavel VI. vybízí kněze, aby co nejvíce podporovali kněžské bratrství. Zmiňuje se, že celibát se upevňuje, opatruje a chrání jistým způsobem života, prostředím a činností přiměřenou služebníkům Páně. A povzbuzuje je, aby vytvářeli dokonalé společenství ducha a pokojné přátelství, aby se modlili jeden za druhého a poskytovali si navzájem pomoc všeho druhu. Doporučuje jim určitý druh společného života, častá setkávání a bratrskou výměnu myšlenek, rad a zkušeností. Také je nabádá k odpovědnosti za ty spolubratry, kteří se ocitli v těžkostech (srov. SCae 79-81).

³⁴¹ Svátost kněžství se nazývá *sacramentum ordinis* (doslova *svátost sboru*). Nositelem této svátosti se stává pouze ten, který je při kněžském svěcení (*ordinatio*) zařazen do sboru (*ordo*). Srov. KOHUT: Kněžská kariéra..., 7; KKC 1537.

³⁴² Jednota mezi nimi není něčím přidaným zvnějšku k povaze (*naturae*) jejich služby, ale vyjadřuje její esenci. Srov. PDV 74f.

³⁴³ Srov. AGUGUSTYN: op. cit., 166.

4.2.5 Úloha věřících

Celibát je mnohem víc než lidský poklad a bohatství, je totiž Božím darem pro celou církev, k prospěchu všem. Proto také věřící jsou zodpovědní za celibát svých kněží, kteří na sebe vzali poslání sloužit jim jako kněží pro jejich spásu.

Pavel VI. v encyklice *Sacerdotalis caelibatus* vybízí věřící, aby se modlili a přičiňovali se o kněžská povolání, aby se synovskou láskou pomáhali svým kněžím a spolupracovali s nimi. Tak kněžím odpovídají na jejich pastorační starostlivost. Dále také mají povzbuzovat své duchovní otce při překonávání různých těžkostí, se kterými se setkávají ve svých povinnostech a mohou též kněze poučit. Pán Ježíš slibuje odměnu všem, kteří jakýmkoli způsobem prokáží lásku jeho vyslancům: „Kdo podá třeba jen číši studené vody jednomu z těchto nepatrných, protože je to můj učeďník, amen, pravím vám: nepřijde o svou odměnu“ (Mt 10,42).³⁴⁴

Aby laici mohli kněžím takto pomáhat svým přátelstvím, porozuměním a spoluprací, je nutné, aby byli poučeni o evangelijních, duchovních a pastoračních důvodech kněžského celibátu (srov. PDV 50d).

Oni mají být knězi milovanou a pozornou snoubenkou.³⁴⁵ Pochopení celibátu je důležité i pro ně a pro jejich život, nejen kvůli tomu, aby mohli knězi dobře pomáhat.³⁴⁶ Také věrnost v celibátu není jen záležitostí samotného kněze. Často se církevní obec pohoršuje nad tím, když kněz opouští svou službu, ale nepřemýšlí, jestli také ona nepřispěla svým dílem k tomuto odchodu. V rozpadu manželství má také málokdy vinu pouze jedna strana.³⁴⁷

³⁴⁴ Srov. SCae 96-97.

³⁴⁵ Srov. KOHUT: Celibát v dialogu..., 196.

³⁴⁶ Srov. GALLAGHER, VANDENBERG: op. cit., 96.

³⁴⁷ Srov. KOHUT: Celibát v dialogu..., 196.

4.3 Eschatologický význam

V ústřední části jsme zdůraznili, že celibát je pro lidi připomínkou, aby neulpěli na věcech tohoto světa, že je svědectvím o eschatologickém království.

4.3.1 Svědectví světu

Jak ale může být celibát znamením přicházejícího Božího království skrze příjemně zařízené fary v západních zemích nebo skrze měšťácký styl, který přijalo mnoho kněží, ptá se Gisbert Greshake. Celibátníci, kteří mají svědčit o Božím království, žijí často v pohodlnosti, a tak přestávají být znamením.³⁴⁸

Věrohodným se stane celibát pouze tehdy, když bude zapojen do celkového života podle evangelia. Také Tomáš Akvinský poukazuje na nerozlučnost třech evangelijních rad. G. Greshake dodává, že si je můžeme představit jako tři stěny jednoho hranolu. Celibát je jen jednou stranou nedělitelného celku, proto také nemůže být přesvědčivý, když je prožíván izolovaně.

Když se kněz nerozhodne zcela následovat evangelium, stává se celibát cizorodým prvkem v jeho životě. Tento jeho životní styl se už neshoduje s celibátem, a ani celibát se už nehodí k jeho životu.³⁴⁹ Celibát se pak stane „zátěží, a proto také předmětem neustálé osobní a církevní reflexe“.³⁵⁰ V očích mnoha bude pouhým vnějším zákonem, protože není spojen s chudobou, vzdáním se moci, vydáním se pro lidi. Pouze, když bude celibát integrován do života následování, stane se

³⁴⁸ Srov. GRESHAKE: Priester sein..., 303–304.

³⁴⁹ Gisbert Greshake podotýká, že „naše farnosti jsou na to vnímavé, když lidé např. říkají: Náš farář by se měl oženit, aby byl spokojenější! V takových výrocích ukazují, že dotyčný kněz žije beztak jako ostatní, a proto do jeho životního stylu se manželství přirozeně hodí“. Tamtéž 315.

³⁵⁰ Tamtéž 315.

i dnes přesvědčivým a respektovaným znamením.³⁵¹ Stane se věrohodným, pokud bude životní styl kněze ucelený.³⁵²

Kněz nemůže žít celibát tak, že prakticky všechno ostatní bude mít a jenom jedno ne, totiž ženu. Nelze ho žít jako sice těžkou, ale pouze jako jedinou oběť v jinak zcela zesvětštělém životě.³⁵³

Celibát se může zdařit pouze tam, kde je spojen s chudobou a poslušností, které jsou od kněze očekávány přinejmenším stejně. Při svěcení slibuje biskupovi poslušnost a očekává se od něj také určitá skromnost života.³⁵⁴

4.3.2 Celibát a manželství

Jan Pavel II. říká, že manželství pomáhá chápat zdrženlivost pro nebeské království, ale zároveň i „sama zdrženlivost vrhá zvláštní světlo na manželství viděné v tajemství stvoření a vykoupení“.³⁵⁵

Walter Kasper dodává, že celibát je nutný pro zdar křesťanských manželství. Charisma celibátu existuje také proto, aby ukázalo svobodu uvnitř manželství. Ten, kdo zůstane svobodný kvůli Božimu království, není sám o sobě lepším křesťanem. Ale tím, že chce být nerozděleně pro Pána a jeho věc, ukazuje na to, co musí být základem každé křesťanské existence. Těm, kteří žijí v manželství, názorně odhaluje jejich svobodu.³⁵⁶ Jeho život v celibátu tak „může být oslovením manželů, aby ve svém manželství a svým způsobem hledali Boží království“.³⁵⁷

³⁵¹ Srov. tamtéž 315–316.

³⁵² Srov. HEMMERLE: op. cit., 49.

³⁵³ Srov. VOLK: op. cit., 69.

³⁵⁴ Srov. GRESHAKE: Priester sein..., 316.

³⁵⁵ Teologie těla, 352.

³⁵⁶ Srov. KASPER: op. cit., 39.

³⁵⁷ Život z víry. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé (Vydala Německá biskupská konference 1995), České Budějovice: Sdružení sv. Jana Neumanna, 1998, 254.

Tento pohled dále rozvádí Gisbert Greshake. Říká, že v manželství dojde k vnitřnímu naplnění pouze tehdy, když se manželé osvobodí pro poslední hodnotu, kterou je Boží království. Žijeme ve světě, který je rozporuplný, neosobní, ve kterém je jeden druhému nějakým způsobem odcizený. Ani manželství nemůže uskutečnit harmonii, kterou člověk očekává. Samo odkazuje na přicházejícího Pána, který jediný může nastolit harmonii a integrovanost. Jenom skrze očekávání Božího království, v naději, že tam skončí jakékoli odcizení, nacházejí manželé ten jediný bod, který integruje. Tak mohou snést všechna omezení a rozporuplnosti.³⁵⁸

Na druhé straně také manželé mohou pomoci celibátníkům. Ukazují jim, že celibát nesmí vést k útěku od světa, ale že ho mají prožívat v lásce a službě druhým už tady na zemi.³⁵⁹

Celibát a manželství tedy musí být chápány ve vzájemném vztahu. Jedno stojí a padá spolu s druhým. Podceňování celibátu musí vést i k podceňování manželství³⁶⁰ a krize celibátu odpovídá také hluboké krizi manželství.³⁶¹

³⁵⁸ Srov. GRESHAKE: *Priester sein...*, 299–301.

³⁵⁹ Více srov. kapitola 4.2.2, 75.

³⁶⁰ Srov. KASPER: *op. cit.*, 39; srov. též KKC 1620

³⁶¹ Srov. GRESHAKE: *Priester sein...*, 301.

ZÁVĚR

Celibát v křesťanství vždy provokoval. Doba, ve které Ježíš ustanovil celibát jako druhou životní možnost, nebyla celibátu více nakloněna než ta dnešní. Ježíš svým životem v celibátu stál proti tehdejším náboženským i kulturním zvyklostem svého národa. V první části naší práce je možné také zaznamenat, že ani jeden biblický úryvek nemluví výslovně o celibátu kleriků. Zároveň však žádný verš z Písma nepopírá zákon celibátu nám známý ze čtvrtého století, který podle písemných zpráv není nějakým novým nařízením, nýbrž pouze potvrzením tradice, která tu byla dříve. Koncil v Kartágu v roce 390 se dokonce odvolává na učení apoštolů. Zákon celibátu se v tehdejší době chápal tak, že biskupové, kněží a jáhni, kteří byli často ženatí, museli od svého vysvěcení zachovávat úplnou zdrženlivost. Dokumenty magisteria se tedy oprávněně odvolávají na dlouhou tradici kněžského celibátu.

V hlavní části jsme zdůraznili, že je nutné v první řadě pochopit, na jakém základě stojí požadavek kněžského celibátu. Až potom je možné spekulovat, zda změnit, či nezměnit současnou praxi. A také až po celkovém uchopení teologické podstaty můžeme vyvozovat důsledky pro praktický život celibátníků.

Dokumenty magisteria se při pojednání o kněžském celibátu opírají především o úzké sepětí celibátu a svátosti kněžství, přičemž jsou vždy zohledněny tři základní významy kněžského celibátu - christologický, ekleziologický a eschatologický.

Primární je význam christologický, protože vztah ke Kristu je klíčem k pochopení všech aspektů kněžství, tedy i kněžského celibátu. Je velice vhodné, aby ten, který je při svěcení zvláštním způsobem připodobněn Kristu, žil stejně jako on, tedy v celibátu. Celibát je dále znamením lásky ke Kristu, která se stala rozhodujícím motivem pro opuštění

všeho již v poslání učedníků. Kněz, který se vzdává toho, co je z lidského pohledu nejnormálnější, ukazuje, že Kristus je dostatečně bohatý, aby naplnil srdce člověka. Celibát je znamením, že kněz je zcela odkázán na Pána, na něm samotném závislý. Tak se celibát stává nepřetržitou výzvou žít v důvěrném vztahu s Ježíšem. Celibát je znamením, že kněz neplní jen kněžské funkce, ale niterně se účastní svého poslání.

Dnešní teologie je obzvláště pozorná na druhý význam, ekleziologický, v němž zohlednila snoubenecký vztah kněze k církvi. Vztah kněze k církvi sice není prvořadý, ale patří k podstatě kněze a je včleněn do jedinečného vztahu kněze ke Kristu. Kněz je postaven do vztahu ženicha vůči vlastnímu společenství. Prožíváním celibátu vyjadřuje Kristovu výlučnou lásku k církvi, za kterou Kristus vydal sám sebe. Celibát je také znamením toho, že se kněz ve svém životě sjednocuje s eucharistickou obětí a že sám sebe daruje církvi. Celibát je též zvláštním zdrojem duchovní plodnosti ve světě, povoláním k předávání života a k duchovnímu otcovství. V celibátu rovněž kněží získávají pomoc, aby se stali pro všechny vším, aby s větší volností a svobodněji sloužili Bohu a lidem.

Celibát knězi nepřidává eschatologický charakter, protože eschatologicky je zaměřen každý člověk. Celibát však s eschatologickým aspektem kněžství obzvláště harmonizuje. Kněz svou existencí potvrzuje to, co slaví a co neustále hlásá - že přichází Boží království a tvářnost světa zanikne. Svým životem vydává svědectví o eschatologickém království, a tak beze slov vysvětluje cíl života.

Po krátkém historickém přehledu, ale především po představení trojího významu kněžského celibátu se ukázalo, že kněžství a celibát spolu souvisí mnohem úžeji, než se obvykle chápe v povrchních polemikách. Celibát je totiž mnohem více než jen vnější podmínkou pro přijetí svátosti kněžství.

Dále se nám jeví nezbytné, aby všechny tři významy kněžského celibátu byly chápány ve vzájemné souvislosti. Tuto

skutečnost jsme vyjádřili v naší definici: „Kněžský život v celibátu je znamením totálního a výlučného darování se Kristu, kterému je kněz zvláštním způsobem připodobněn, a církvi, vůči níž je postaven do vztahu ženicha, a Božímu království, o kterém svým životem svědčí.“

V poslední kapitole byly rozvedeny důsledky některých bodů předcházející části pro praktický život kněží. V christologickém aspektu byl především zdůrazněn význam modlitby pro vztah ke Kristu, nutnost živé a silné víry v Boha a také důležitost askeze. V ekleziologickém aspektu byl celibát představen jako charisma, které usnadňuje a podporuje vztah lásky mezi knězem a lidem a za které mají odpovědnost také všichni věřící. V tomto vzájemném vztahu se ukazuje plodnost celibátu. Celibát také umožňuje sjednocení s těmi, kteří jsou nuceni žít sami bez rodiny. Vedle těchto vztahů je pro kněžský život v celibátu velmi důležité kněžské bratrství. Eschatologický aspekt odhalil nutnost žít celibát spolu s chudobou a poslušností, aby mohl být správně prožíván a aby mohl být přesvědčivým znamením. Na závěr jsme se zmínili o vzájemném obohacení manželů a celibátních kněží.

Záměrem této práce nebylo uchopit téma kněžského celibátu ve všech jeho aspektech a dát vyčerpávající odpověď na celou problematiku. Spíše je snahou ukázat na bohatý teologický význam kněžského celibátu, který bývá často opomíjen, ale bez kterého není možné celibát správně uchopit.

Přehled použitých zkratek

Zkratky biblických knih jsou uváděny podle: Nový zákon, Kostelní Vydří: KN, 1998, 7-9.

Zkratky koncilních dokumentů podle: Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: KN, ²2002, 27.

b.m.	bez místa vydání
b.n.	bez nakladatele
b.v.	bez vnočení
CDK	Centrum pro studium demokracie a kultury
CKK	Centrální katolická knihovna
ČBK	Česká biskupská konference
ČEP	Český ekumenický překlad
Dir	Direktář pro službu a život kněží
ed.	editor
edd.	editoři
EiE	Ecclesia in Europa
FC	Familiaris consortio
KKC	Katechismus katolické církve
KN	Karmelitánské nakladatelství
kol.	kolektiv
MCM	Matice cyrilometodějská
MD	Mulieris dignitatem
MKR	Mezinárodní katolická revue
par.	paralely
PDV	Pastores dabo vobis
SCae	Sacerdotalis caelibatus
SCar	Sacramentum caritatis
vv.	verše

Seznam literatury

Pramenná literatura:

Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad, třetí, podstatně doplněné a přepracované vydání, Praha 1985.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis* (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství (dále jen: KN), ²2002, 299–337.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o výchově ke kněžství *Optatam totius* (ze dne 28. října 1965), in: Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: KN, ²2002, 399–359.

JAN PAVEL II.: Posynodální apoštolská adhortace o výchově kněží v současných podmínkách *Pastores dabo vobis* (ze dne 25. března 1992), Praha: Zvon, 1993.

KONGREGACE PRO KLÉRUS: Direktář pro službu a život kněží (ze dne 31. ledna 1994), Praha: ČBK, 1995.

Nový zákon, Kostelní Vydří: KN, 1998.³⁶²

PAVEL VI.: Encyklika o kněžském celibátu *Sacerdotalis caelibatus*, (ze dne 24. června 1967), [b.m.; b.n.; b.v.], CKK KTF UK, A 1166.

PAVOL VI.: Encyklika o kněžském celibátu *Sacerdotalis caelibatus* (ze dne 24. června 1967), <http://www.kbs.sk/?cid=1117103107>, (12. 11. 2006).

Sekundární literatura:

ALBRECHT Barbara: Připoután k Pánu – svobodný pro obec, in: MEVES Christa, HEMMERLE Klaus, MATKA TEREZA: Abyste

³⁶² K citacím z Nového zákona jsme použili tohoto překladu. Pokud jsme citovali ze Starého zákona, použili jsem ekumenického překladu a v odkazu jsme ho označili „ČEP“.

- přinášeli užitek (Kněžský celibát), Olomouc: Matice cyrilometodějská (dále jen: MCM), 1994, 69-70.
- AUGUSTYN Józef: Celibát. Jeho duchovní předpoklady a bohatství a jak k němu správně vychovávat, Kostelní Vydří: KN, 2000.
- BARBAGLIO Giuseppe: La prima lettera ai Corinzi, Bologna: EDB, 1995.
- BAUMERT Norbert, GRUBER Margareta: Láska u sv. Pavla. Muž a žena v těle Kristově, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1994.
- BENEDIKT XVI.: Posynodálna apoštolská exhortácia *Sacramentum caritatis* (ze dne 22. února 2007), http://www.kbs.sk/documents/pdf/b16/sacr_caritatis.pdf (30.4.2007).
- BIANCHI E.: Celibát a panenství, in: FIORES Stefano de, GOFFI Tullo (edd.), Slovník spirituality, Kostelní Vydří: KN, 1999, 79-92.
- BISKUPSKÝ SYNOD 1971: Svědectví života má strhující sílu, in: MEVES Christa, HEMMERLE Klaus, MATKA TEREZA: Abyste přinášeli užitek (Kněžský celibát), Olomouc: MCM, 1994, 63-65.
- BORRAS A., POTTIER B.: La grâce du diaconat. Questions actuelles autour du diaconat latin, Bruxelles: Lessius, 1998.
- BUOB Hans: Povolání k vydanosti, Kostelní Vydří: KN, 1995.
- CANTALAMESSA Raniero: Panenství, Kostelní Vydří: KN, 1993.
- Celibát nejen pro kněze, in: Effatha 2 (1995) 6-7.
- CIPRIANI Settimio: Le lettere di Paolo, Assisi: Cittadella, ⁸1999.
- COCHINI Christian: The Apostolic Origins of Priestly Celibacy, San Francisco: Ignatius Press, 1990.
- COSTA Maurizio: Tra identità e formazione. La spiritualità Sacerdotale, Roma: Edizioni ADP, 1999.
- DANEELS Godfried: Vzdělání a výchova kněží, in: MKR Communio 2 (2002) 196-210.
- DENZLER Georg: Dějiny celibátu, Brno: CDK, 2000.

- DOLISTA Josef: O podstatě kněžské služby, Kostelní Vydří: KN, 1998.
- DONAHUE John R., HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Marka (= Sacra pagina), Kostelní Vydří: KN, 2005.
- DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium* (ze dne 4. prosince 1963), in: Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: KN, ²2002, 125-171.
- DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Pastorační konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: KN, ²2002, 173-265.
- DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Věroučná konstituce o církvi *Lumen gentium* (ze dne 21. listopadu 1964), in: Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: KN, ²2002, 29-100.
- FABRIS Rinaldo: Prima lettera ai Corinzi, Milano: Paoline, 1999.
- FRANZEN August: Malé církevní dějiny, třetí doplněné a rozšířené vydání, Kostelní Vydří: KN, 2006.
- GALLAGHER Charles A., VANDENBERG Thomas L.: The Celibacy Myth. Loving for Life, Middlegreen: St. Paul Publications, 1988.
- GIGLIONI Paolo: Svátosti Krista a církve, Kostelní Vydří: KN, 1996.
- GLASER Milan: „Eucharistická slavnost je největším církevním úkonem adorace“, <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=7433>, (23.3.2007).
- GOYRET Philip: Chiamati, consacrati, inviati. Il sacramento dell'Ordine, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2003.
- GRESHAKE Gisbert: Kněz, in: Teologické texty 5 (1991) 191.
- GRESHAKE Gisbert: Priester sein in dieser Zeit, Regensburg: Echter Verlag, 2005.
- HAGNER Donald A.: Matthew 14-28 (= Word Biblical Commentary) sv. 33B, Nashville: Thomas Nelson Publishers, 1995.

- HARRINGTON Daniel J. (ed.): *Evangelium podle Matouše (= Sacra pagina)*, Kostelní Vydří: KN, 2003.
- HEMMERLE Klaus: *Velikonoční služba - velikonoční životní styl. Úvahy o kněžském celibátu*, in: MEVES Christa, HEMMERLE Klaus, MATKA TEREZA: *Abyste přinášeli užitek (Kněžský celibát)*, Olomouc: MCM, 1994, 25-50.
- CHOLIJ Roman: *Priestly celibacy in patristic and in the history of the Church*, in: *For love alone. Reflections on priestly celibacy*, Slough: St. Paul Publications, 1993, 31-52.
- JAN PAVEL II.: *Apoštolská adhortace Familiaris consortio o úkolech křesťanské rodiny v současném světě (ze dne 22. listopadu 1981)*, Praha: Zvon, 1992.
- JAN PAVEL II.: *Apoštolský list Mulieris dignitatem o důstojnosti a povolání ženy u příležitosti Mariánského roku (ze dne 15. srpna 1988)*, Praha: Zvon, 1992.
- JAN PAVEL II.: *Encyklika Redemptor hominis (ze dne 4. března 1979)*, Praha: Zvon, 1996.
- JAN PAVEL II.: *List k Zelenému čtvrtku Maria a Jan: kněz má zvláštním způsobem účast na plodném mateřství církve (ze dne 31. března 1988)*, in: SAPIENZA Leonardo (ed.): *Největší láska. Jan Pavel II. kněžím*, [b.m.; b.n.] 2006, 126-137.
- JAN PAVEL II.: *List k Zelenému čtvrtku Pro vás jsem biskup, s vámi jsem kněz (ze dne 12. dubna 1979)*, in: SAPIENZA Leonardo (ed.): *Největší láska. Jan Pavel II. kněžím*, [b.m.; b.n.], 2006, 16-34.
- JAN PAVEL II.: *List k Zelenému čtvrtku Význam ženy v životě kněze (ze dne 13. dubna 1995)*, in: SAPIENZA Leonardo (ed.): *Největší láska. Jan Pavel II. kněžím*, [b.m.; b.n.] 2006, 198-210.
- JAN PAVEL II.: *Posynodální apoštolská exhortace Ecclesia in Europa o Ježíši Kristu žijícím ve své církvi, prameni naděje pro Evropu (ze dne 28. června 2003)*, Praha: ČBK, 2003.

- JOHNSON Luke T.: *Evangelium podle Lukáše, (= Sacra pagina),* Kostelní Vydří: KN, 2005.
- KADLEC Jaroslav: *Přehled církevních českých dějin 2, Řím: Křesťanská akademie, 1987.*
- KASPER Walter: *Teologie křesťanského manželství, Brno: CDK, 1997.*
- Katechismus katolické církve, Kostelní Vydří: KN, ²2001.
- KOHUT Pavel Vojtěch: „Toto tajemství je veliké“ (Ef 5,32). Společný teologický základ evangelijní čistoty a odlišné formy jejího duchovního prožívání, in: *Salve 3 (2004) 31-55.*
- KOHUT Pavel Vojtěch: *Celibát v dialogu. Jak (ne)mluvit o celibátu kleriků, in: KRUMPOLC Eduard, POLÁKOVÁ Jolana, POSPÍŠIL Ctirad Václav (edd.): Z plnosti Kristovy. Sborník k devadesátinám Oto Mádra, Praha: KN, 2007, 187-198.*
- KOHUT PAVEL VOJTĚCH: *Kněžská kariéra? Služebný charakter svátosti sboru, in: Amen 5 (2001) 4-9.*
- KUBÍN Petr: *Počátky prosazování kněžského celibátu v západní a české církvi, in: Teologické texty 4 (2001) 142-144.*
- LACAN Marc-François: *Ženich/nevěsta, in: LÉON-DUFOUR: Xavier (a kol.), Slovník biblické teologie, Řím: Velehrad - Křesťanská akademie, 1991, 641-643.*
- LÉON-DUFOUR: *Sexualita, in: LÉON-DUFOUR Xavier (a kol.), Slovník biblické teologie, Řím: Velehrad - Křesťanská akademie, 1991, 422-425.*
- LIMBECK Meinrad, *Evangelium sv. Matouše (= Malý Stuttgartský komentář), Kostelní Vydří: KN, 1996.*
- LIMBECK Meinrad: *Evangelium sv. Marka (= Malý Stuttgartský komentář), Kostelní Vydří: KN, 1997.*
- LÖSER Werner: *Celibát, in: BEINERT Wolfgang (a kol.): Slovník katolické dogmatiky, Olomouc: MCM, 1994, 49-50.*
- MACHAN Richard: *Sacramentum ordinis v církvi a pro církev, in: O služebném kněžství, Svitavy: Trinitas, 2006, 40-64.*
- McGOVERN Thomas: *Priestly Celibacy Today, Princeton: Scepter Publishers, Dublin: Four Courts Press, Chicago: Midwest Theological Forum, 1998.*

- MEISNER Joachim: Dívat se srdcem. Šance a úkol církve na počátku třetího tisíciletí, Kostelní Vydří: KN, 2002.
- MOUNCE William D.: Pastoral Epistles (= Word Biblical Commentary) sv. 46, Nashville: Thomas Nelson Publishers, 2000.
- MÜLLER Gerhard Ludwig: Priesthood and Diaconate. The Recipient of the Sacrament of Holy Orders from the Perspective of Creation Theology and Christology, San Francisco: Ignatius Press, 2002.
- MÜLLER Paul-Gerhard: Evangelium sv. Lukáše (= Malý Stuttgartský komentář), Kostelní Vydří: KN, 1998.
- NOLLAND John: Luke 9:21-18,34 (= Word Biblical Commentary) sv. 35B, Nashville: Thomas Nelson Publishers, 1993.
- ORR William F., WALTHER James Artur: I Corinthians (= The Anchor Bible) sv. 32, New York: Doubleday, 1976.
- ORTKEMPER Franz-Josef: První list Korintšanům (= Malý Stuttgartský komentář), Kostelní Vydří: KN, 1999.
- Panic, in: NOVOTNÝ: Adolf: Biblický slovník, druhé přepracované vydání, Praha: Kalich, 1956, 591.
- Panna, in: NOVOTNÝ: Adolf: Biblický slovník, druhé přepracované vydání, Praha: Kalich, 1956, 592.
- PIGNA Arnaldo: Prožívat zasvěcenou čistotu, in: Salve 3 (2004) 57-71.
- PLANNER František: Kněz a jeho poslání, Řím: Křesťanská akademie, 1972.
- POSPÍŠIL Ctirad Václav, Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, druhé, upravené a rozšířené vydání, Praha: Krystal OP, 2002.
- POSPÍŠIL Ctirad Václav: Čistota srdce Ježíše z Nazareta, in: Salve 3 (2004) 25-29.
- POTTERIE Ignace de la: Panictví, in: LÉON-DUFOUR Xavier (a kol.), Slovník biblické teologie, Řím: Velehrad - Křesťanská akademie, 1991, 313-314.
- Požehnání, in: NOVOTNÝ Adolf: Biblický slovník, druhé přepracované vydání, Praha: Kalich, 1956, 709-710.

- RATZINGER Joseph: *Církev jako společenství*, Praha: Zvon, 1995.
- RATZINGER Joseph: *Eschatologie. Smrt a věčný život*, Brno: Barrister & Principal, 2004.
- RATZINGER Joseph: *K otázce smyslu kněžské služby*, in: MKR *Communio* 4 (2002) 361-386.
- RATZINGER Joseph: *Životní princip „Pšeničné zrno“*, in: MEVES Christa, HEMMERLE Klaus, MATKA TEREZA: *Abyste přinášeli užitek (Kněžský celibát)*, Olomouc: MCM, 1994, 71-73.
- ROUX H[...]: *Království*, in: ALLMEN Jean-Jaques von (a kol.): *Biblický slovník*, Praha: Kalich, 1991, 118-121.
- SEEWALD Peter: *Joseph kardinál Razinger Benedikt XVI. Křesťanství na přelomu tisíciletí*, druhé doplněné vydání, Praha: Portál, 2005.
- SEPE Crescenzo: *The Relevance of Priestly Celibacy Today*, in: *For Love Alone*, 66-82.
- SKOBLÍK Jiří: *Morálka v dialogu. Křesťanský pohled na morální problémy dneška*, Kostelní Vydří: KN, 2006.
- STAROZÁKONNÍ PŘEKLADALTELSKÁ KOMISE: *Výklad ke Starému zákonu II.*, Kostelní Vydří: KN, 1996.
- STICKLER Alfons Maria: *The Case for Clerical Celibacy. Its Historical Development and Theological Foundations*, San Francisco: Ignatius Press, 1995.
- Teologie těla. Katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu*, Praha: Paulínky, 2005.
- THE SACRED CONGREGATION FOR CATHOLIC EDUCATION: *A Guide to Formation in Priestly Celibacy (ze dne 11. dubna 1974)*, Nairobi: Paulines Publications Africa, 1999.
- THURIAN Max (Bratr z Taizé): *Maria, matka Pána. Obraz církve*, Brno: Petrov, 1991.
- VOLK Hermann: *Vydání sebe sama*, in: MEVES Christa, HEMMERLE Klaus, MATKA TEREZA: *Abyste přinášeli užitek (Kněžský celibát)*, Olomouc: MCM, 1994, 67-69.
- W.R.Z. [KOREC Ján Chryzostom]: *Kristov kňaz. K jeho povolaniu, osobnosti a životu*, [b.m.], Knižnica viery, 1989.

WILD Robert A., *The Pastoral Letters*, in: BROWN Raymond E., FITZMYER Joseph A., MURPHY Roland E. (edd.): *The New Jerome Biblical Commentary*, London: Geoffrey Chapman, 2000.

ZVĚŘINA Josef: *Celibát? - Quaestio disputanda*, in: *Teologické texty* 5 (1991) 167-168.

Život z víry. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé (Vydala Německá biskupská konference 1995), České Budějovice: Sdružení sv. Jana Neumanna, 1998.

Anglická anotace

Theology and Spirituality of Priestly Celibacy

The aim of this diploma work is to show the basis of priestly celibacy and to draw conclusions for priests' daily life.

At the beginning the autor speaks about biblical roots of celibacy and works out a brief history of priestly celibacy praxis. The main part focuses on recent theological debate on priestly celibacy and then introduces its own definition of theological basis of priestly celibacy. Last part shows some practical outcomes for spirituality of priestly celibacy.

Keywords: priesthood, celibacy, continence, cleric, spirituality.